

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
PAOLA MENGIOZZIHO
přednesené dne 28. června 2012¹

Spojené věci C-399/10 P a C-401/10 P

**Bouygues SA,
Bouygues Télécom SA
proti
Evropské komisi a dalším
a
Evropská komise
proti**

Francouzské republiky a dalším

„Kasační opravný prostředek — Státní podpory — Pojem — Výhody poskytnuté přímo nebo nepřímo ze státních prostředků — Finanční opatření ve prospěch společnosti France Télécom“

1. Svými kasačními opravnými prostředky se společnosti Bouygues SA a Bouygues Télécom SA (věc C-399/10 P), založené podle francouzského práva, z nichž posledně zmíněná působí na francouzském trhu mobilních operátorů (dále jen „společnosti Bouygues“), a Evropská komise (věc C-401/10 P) domáhají zrušení rozsudku Tribunálu Evropské unie ze dne 21. května 2010, Francie a další v. Komise (T-425/04, T-444/04, T-450/04 a T-456/04, Sb. rozh. s. II-2099, dále jen „napadený rozsudek“), jímž jednak zrušil článek 1 rozhodnutí Komise 2006/621/ES ze dne 2. srpna 2004 o státní podpoře, kterou Francie poskytla společnosti France Télécom (Úř. věst. L 257, s. 11, dále jen „sporné rozhodnutí“), a dále rozhodl, že není třeba rozhodovat o návrzích na zrušení článku 2 tohoto rozhodnutí.

I – Skutečnosti předcházející sporu a sporné rozhodnutí

2. Společnost France Télécom (dále jen „společnost FT“), stojící v čele skupiny působící v oblasti telekomunikačních sítí a služeb, je kotovanou akciovou společností, jež byla v roce 2002 z 56,45 % vlastněna francouzským státem. Ke dni 31. prosince 2001 vykazovala FT ve svých výsledcích zveřejněných pro rok 2001 čistý dluh ve výši 63,5 miliard eur a ztrátu 8,3 miliard eur. Ke dni 30. června 2002 dosahoval čistý dluh společnosti FT 69,69 miliard eur, z čehož 48,9 miliard eur představovaly dluhopisy se splatností v průběhu let 2003 až 2005.

¹ — Původní jazyk: francouzština.

3. Vzhledem k finanční situaci společnosti FT francouzský ministr hospodářství, financí a průmyslu prohlásil v interview zveřejněném dne 12. července 2002 v deníku Les Échos (dále jen „prohlášení ze dne 12. července 2002“) následující:

„Jsme majoritním akcionářem s 55 % akcií [...]. Stát akcionář se bude chovat jako obezřetný investor a pokud by [FT] měla mít potíže, přijmeme odpovídající opatření [...]. Opakuji, že pokud by [FT] měla finanční problémy, které dnes nemá, stát by přijal nezbytná rozhodnutí k jejich překonání. Oživujete pověsti kolem navýšení kapitálu... Ne, to určitě ne! Tvrdím pouze, že včas přijmeme přiměřená opatření. Pokud to bude nezbytné [...].“

4. V tiskovém prohlášení k finanční situaci společnosti FT ze dne 13. září 2002 (dále jen „prohlášení z 13. září 2002“) francouzské orgány oznámily následující:

„Po mimořádných ztrátách zaznamenaných v prvním pololetí, [FT] čelí vážnému nedostatku kapitálu. Taková finanční situace oslabuje potenciál podniku. [Francouzská] vláda je tedy rozhodnuta vykonávat svou zodpovědnost v plném rozsahu [...]. [Francouzský] stát poskytne podporu [společnosti FT] při realizaci tohoto plánu a přispěje k velmi významnému posílení kapitálu [společnosti FT] v časovém plánu a způsoby stanovenými v závislosti na podmínkách trhu. Do té doby [francouzský] stát přijme, pokud to bude nezbytné, opatření umožňující uchránit [společnost FT] před všemi finančními problémy.“

5. Dne 2. října 2002 byl jmenován nový generální ředitel společnosti FT. Tisková zpráva oznamující toto jmenování (dále jen „prohlášení z 2. října 2002“) zní následovně:

„[...] V tomto rámci bude mít [nový generální ředitel společnosti FT] podporu státu jako akcionáře, který je rozhodnut dostat své odpovědnosti. Francouzský stát podpoří realizaci činností směřujících k hospodářskému zotavení a přispěje k posílení kapitálu [společnosti FT] způsoby, které budou stanoveny v úzké spolupráci s generálním ředitelem [společnosti FT] a představenstvem. Jak již bylo sděleno, do té doby francouzský stát přijme, pokud to bude nezbytné, opatření umožňující uchránit [společnost FT] před všemi finančními problémy“.

6. Dne 4. prosince 2002 byl během zasedání představenstva [společnosti FT] novým vedením společnosti FT předložen akční plán „Ambition France Télécom 2005“ (dále jen „plán Ambition 2005“), který směřoval hlavně k vylepšení rozvahy společnosti FT navýšením jejího vlastního kapitálu o 15 miliard eur.

7. Předložení plánu Ambition 2005 bylo provázeno tiskovým prohlášením ministra hospodářství, financí a průmyslu ze dne 4. prosince 2002 (dále jen „oznámení z 4. prosince 2002“), které zní následovně:

„[M]inistr hospodářství potvrzuje podporu akčního plánu, schváleného představenstvem [společnosti FT] dne 4. prosince [2002], [francouzským] státem. 1) Skupina [FT] tvoří soudržný průmyslový celek, jehož výkonnost je pozoruhodná. Avšak v současné době se [FT] musí potýkat s nevyrovnanou finanční strukturou, potřebou vlastního kapitálu a střednědobého refinancování. Tato situace vyplývá z neúspěchu předchozích investic, špatně vedených a prováděných na samotné hraně finanční „bubliny“, a obecně z propadu trhů. Nemožnost [FT] financovat svůj rozvoj jinak než zadlužením tuto situaci zhoršila. 2) [Francouzský] stát jako většinový vlastník požádal nové vedení, aby obnovilo finanční rovnováhu [společnosti FT] s celkovým zachováním integrity skupiny [...] 3) Vzhledem k akčnímu plánu vypracovanému vedoucími pracovníky a perspektivám návratnosti investice se bude [francouzský] stát podílet na navýšení vlastního kapitálu o 15 miliard eur v poměru svého kapitálového podílu, tedy investicí 9 miliard eur. [Francouzský] stát jako akcionář tak hodlá jednat jako obezřetný investor. Je na [společnosti FT], aby určila způsoby a přesný časový harmonogram navýšení svého vlastního kapitálu. [Francouzská] vláda požaduje, aby tato operace probíhala s co největším přihlédnutím k situaci jednotlivých akcionářů a zaměstnanců [společnosti FT] vlastnících akcie. Aby

byla podniku dána možnost vstoupit na kapitálový trh v nejprůhodnějších okamžiku, je [francouzský] stát připraven vyplatit svůj podíl k posílení vlastního kapitálu předem prostřednictvím prozatímní akcionářské půjčky, ohodnocené podle tržních podmínek, poskytnuté [společnosti FT]. 4) Na ERAP, veřejnou průmyslovou a obchodní instituci, bude převeden celý podíl [francouzského] státu ve [společnosti FT]. ERAP se zadluží na finančních trzích, aby financoval podíl [francouzského] státu při posilování vlastního kapitálu [společnosti FT].“.

8. Francouzská republika dne 4. prosince 2002 oznámila Komisi Evropských společenství finanční opatření stanovená plánem Ambition 2005, včetně návrhu akcionářské půjčky oznámeného téhož dne.

9. Dne 11. a 12. prosince 2002 zahájila FT dvě po sobě jdoucí emise dluhopisů na celkovou částku 2,9 miliardy eur.

10. Dne 20. prosince 2002 ERAP, jehož prostřednictvím francouzský stát držel ke dni 14. dubna 2003 28,6 % akcií FT, předal této společnosti parafovaný a podepsaný návrh smlouvy o akcionářské půjčce (dále jen „návrh smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002“). FT tento návrh smlouvy o akcionářské půjčce nepodepsala a akcionářská půjčka nebyla nikdy poskytnuta.

11. Dne 15. ledna 2003 FT přijala půjčky na základě emise dluhopisů v celkové výši 5,5 miliard eur. Tyto dluhopisy nebyly zajištěny státní zástavou ani zárukou. Dne 10. února 2003 FT obnovila část syndikovaného úvěru, která se stávala splatnou, až do výše 15 miliard eur.

12. Dne 4. března 2003 bylo zahájeno navýšení vlastního kapitálu předpokládané plánem Ambition 2005. Dne 24. března 2003 zvýšila FT kapitál o 15 miliard eur. Francouzský stát se na této operaci podílel 9 miliardami eur v poměru svého kapitálového podílu ve společnosti FT. Tato operace byla ukončena dne 11. dubna 2003. FT uzavřela finanční období 2002 se ztrátou cca 21 miliard eur a čistým finančním dluhem téměř 68 miliard eur. Výsledky finančního období 2002 zveřejněné společností FT dne 5. března 2003 ukazovaly zvýšení obrátu o 8,4 %, provozního výsledku před odpisy o 21,1 % a provozního výsledku o 30,9 %. Dne 14. dubna 2003 vlastnil francouzský stát 58,9 % kapitálu FT.

13. Dne 22. ledna 2003 podaly společnosti Bouygues stížnost Komisi týkající se určitých podpor, které francouzský stát poskytl společností FT a Orange v rámci refinancování společnosti FT.

14. Dne 3. srpna 2004 oznámila Komise francouzským orgánům sporné rozhodnutí. Článek 1 tohoto rozhodnutí stanoví, že „[v] kontextu prohlášení vydaných od července 2002 představuje akcionářská půjčka, kterou v prosinci 2002 poskytla [Francouzská republika] společnosti FT v podobě půjčky ve výši 9 mili[ard] eur, státní podporu neslučitelnou se společným trhem“. Podle článku 2 sporného rozhodnutí „[v]rácení podpory uvedené v článku 1 není nutno požadovat“.

15. Komise konstatovala, že finanční situace společnosti FT vykazovala od června 2002 vážné strukturální problémy s nevyváženou účetní rozvahou. Podle ní by každý další pokles ratingu dluhu společnosti FT v době prohlášení ze dne 12. července 2002 vedl ke ztrátě jejího hodnocení jako bezpečné investice a hodnotící agentury S & P a Moody's se podle ní chystaly snížit toto hodnocení na úroveň „junk bond“. Komise dospěla k závěru, že se FT v červenci 2002 potýkala s krizí důvěry.

16. V bodě 186 odůvodnění sporného rozhodnutí Komise konstatuje, že opatřením z prosince 2002, která byla předmětem oznámení, předcházelo od července 2002 několik prohlášení a opatření francouzských orgánů. Tato prohlášení a opatření jednak umožňovala lépe pochopit důvody a dosah opatření z prosince 2002. Dále měla dopad na vnímání situace společnosti FT v prosinci 2002 trhy a hospodářskými subjekty. Komise měla dále za to, že by bylo možné posuzovat prohlášení a opatření od července 2002 jako celek, jenž by mohl být považován za potenciálně ohrožující zdroje státu (bod 187 odůvodnění sporného rozhodnutí). Zjistila existenci časové prodlevy mezi výhodami pro podnik, které byly zaznamenány především v červenci a potenciálním užitím státních prostředků, které

se jevílo jednoznačněji prokázaným v prosinci. Podle Komise však přesto nebylo jednoduché určit bez možných pochybností, zda prohlášení z července 2002 znamenala alespoň potenciálně závazek poskytnout státní zdroje. Tvzení, podle kterého byla prohlášení z července 2002 podporou, „je tedy tvzení odrážející novátorský přístup, avšak pravděpodobně nikoli neopodstatněné“ (bod 188 odůvodnění sporného rozhodnutí). Komise však měla za to, že nemá k dispozici dostatečné důkazy, které by jí umožňovaly prokázat existenci podpory podle tohoto tvzení (bod 189 odůvodnění sporného rozhodnutí).

17. Svě posouzení tedy zaměřila na opatření přijatá od prosince 2002 a oznámená francouzským státem, v jejichž případě se domnívala, že je existence závazku poskytnutí státních zdrojů a zvýhodnění dána jednoznačněji, „jakmile je zohledněn dopad předchozích prohlášení na trh“. Komise dále upozornila, že návrh akcionářské půjčky ze dne 20. prosince 2002 poskytuje společnosti FT výhodu, neboť jí umožňuje navýšit finanční prostředky a uklidnit trh, pokud jde o její schopnost dostát svým závazkům. I když nebyla smlouva o půjčce nikdy podepsána, „zdání vyvolané na trhu o existenci této půjčky [mohlo] poskytnout společnosti FT výhodu, neboť trh uvažil, že finanční situace [společnosti FT byla] pevnější“ (bod 194 odůvodnění sporného rozhodnutí). Měla za to, že skutečnost, že výhoda vyplývá ze závazku státu, který vyvolává potenciální, nikoli však okamžitý převod prostředků, nevylučuje, že tato výhoda bude poskytnuta ze státních prostředků. Podle Komise byly „dodatkové potenciální náklady ze státních zdrojů [...] vytvořeny oznámením o poskytnutí akcionářské půjčky, spojeným s realizací podmínek, předcházejících tomuto poskytnutí, zdáním vyvolaným na trhu, že tato půjčka byla skutečně poskytnuta, a nakonec zasláním parafované a podepsané smlouvy o záloze ze strany ERAP společnosti FT“ (bod 196 odůvodnění sporného rozhodnutí).

18. Komise dospěla k závěru, že uvedená opatření představovala státní podporu neslučitelnou se společným trhem. Protože však nebylo možné její dopad přesně zhodnotit, bylo by porušením práv na obhajobu požadovat její navrácení. Navíc vzhledem k tomu, že Komise provedla celkové hodnocení jiných skutečností než návrhu akcionářské půjčky ze dne 20. prosince 2002 a že je otázka slučitelnosti takového chování s pravidly pro udělování státních podpor nová, jednalo by se též o porušení zásady ochrany legitimního očekávání.

II – Napadený rozsudek

19. Svými žalobami podanými k Tribunálu se Francouzská republika, FT, společnosti Bouygues a Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (Francouzské sdružení operátorů telekomunikačních sítí a služeb) domáhaly (úplného nebo částečného) zrušení sporného rozhodnutí.

20. Poté, co uznal právní zájem jednotlivých žalobců na podání žaloby, se Tribunál v napadeném rozsudku zabýval posouzením státní podpory provedeným Komisí ve sporném rozhodnutí. V tomto ohledu v bodě 221 uvedl, že je na místě „se v první řadě zabývat otázkou, zda prohlášení od července 2002 a návrh akcionářské půjčky z prosince 2002, posuzované samostatně nebo společně, poskytly společnosti FT jedno nebo více zvýhodnění. V případě kladné odpovědi je dále třeba posoudit, zda tyto případné výhody pro společnost FT vyplývají z převodu státních prostředků. V případě kladné odpovědi je zatřetí třeba přezkoumat, zda při případném poskytnutí těchto výhod ze státních prostředků byla respektována zásada obezřetného soukromého investora v tržním hospodářství.“

21. Pokud jde o dopad prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002, Tribunál v bodě 234 napadeného rozsudku konstatoval, že „Komise ve sporném rozhodnutí dostatečně prokázala, že tato prohlášení vedla k významné výhodě ve prospěch společnosti FT v rozsahu, v němž obnovila důvěru na finančních trzích, umožnila jednodušší a méně nákladný přístup společnosti FT k novým půjčkám nezbytným k refinancování jejích krátkodobých dluhů ve výši 15 miliard eur a s konečnou platností přispěla ke stabilizaci její velmi křehké finanční situace, která se v červnu a v červenci 2002 nacházela na pokraji podstatného zhoršení“. V následujícím bodě také Tribunál konstatoval, že „Komise

shromáždila všechny důkazy, které mohou prokázat, že v návaznosti na prohlášení ze dne 12. července 2002 a následná prohlášení, jakož i na oznámení z 4. prosince 2002 o návrhu akcionářské půjčky, hodnotící agentury hodnotily FT lépe, než jak by učinily či zamýšlely dříve s ohledem na její finanční krizi (...). V bodě 237 uznává, že „uvedená prohlášení jako celek měla každopádně rozhodující vliv na reakci hodnotících agentur a že tato reakce byla následně rozhodující pro přehodnocení obrazu společnosti FT z pohledu investorů a věřitelů, jakož i jednání subjektů na finančním trhu, kteří se později zúčastnili refinancování společnosti FT“. Nakonec v bodě 240 dospěl k závěru, že „[k]ladný a stabilizační vliv na hodnocení společnosti FT, který přímo vyplývá z prohlášení od července 2002 a z vůle francouzských orgánů, měl nevyhnutně za následek poskytnutí finanční výhody společnosti FT a posílení její hospodářské situace. Již toto pouhé konstatování umožnilo Komisi dospět k závěru, že společnosti FT byla poskytnuta výhoda ve smyslu čl. 87 odst. 1 ES, aniž bylo třeba ji kvantifikovat“.

22. V bodě 243 a násl. napadeného rozsudku Tribunál dále zkoumal, „zda akcionářská půjčka, která zůstala jen ve stádiu návrhu smlouvy, který FT nepodepsala, a která nebyla nikdy poskytnuta, sama o sobě společnosti FT poskytla dodatečnou a odlišnou výhodu ve srovnání s výhodou popsanou v bodech 235 až 237 [napadeného rozsudku]“. V bodě 244 Tribunál odkázal na bod 194 odůvodnění sporného rozhodnutí, „podle kterého smlouva o akcionářské půjčce, bez ohledu na skutečnost, že nebyla ze strany společnosti FT nikdy podepsána, a tedy ani poskytnuta, poskytla společnosti FT výhodu, protože jí umožnila navýšit její finanční prostředky, uklidnit trh, pokud jde o její platební schopnost, a ovlivnit tak úvěrové podmínky společnosti FT“, a upřesnil, že z tohoto bodu odůvodnění vyplývá, že „to byly informace poskytnuté trhu o zdánlivé existenci této půjčky, [které mohly] poskytnout společnosti FT výhodu, neboť trh měl za to, že finanční situace [společnosti FT] je pevnější“. V bodě 245 Tribunál poznamenal, že „v rozsahu, v němž Komise ztotožňuje takto popsanou výhodu s účinkem uklidňujícím trh a s dojmem třetích osob o poskytnutí akcionářské půjčky ve prospěch společnosti FT, je tato výhoda zjevně těžko odlišitelná od výhody, která vyplývá z prohlášení od července 2002 a zvláště od výhody související s oznámením ze dne 4. prosince 2002 o návrhu akcionářské půjčky, které již mělo takový vliv na finanční trhy a způsobilo zlepšení úvěrových podmínek pro FT“. V následujícím bodě vysvětlil, že „[se zdá] vyloučené, aby návrh akcionářské půjčky, která byla předmětem smlouvy podepsané, parafované a zaslané ze strany ERAP společnosti FT, měl podobně jako jeho oznámení z 4. prosince 2002, stejný nebo alespoň podobný vliv na tyto trhy“, protože „zaslání smlouvy o akcionářské půjčce ze strany ERAP společnosti FT dne 20. prosince 2002 nebylo zveřejněno odděleně a nad rámec oznámení z 4. prosince 2002 o návrhu akcionářské půjčky“.

23. V bodech 251 až 256 napadeného rozsudku Tribunál zkoumal, zda Komise „právně dostačujícím způsobem [prokázala], že pouhá možnost společnosti FT použít jednostranně a nepodmíněně úvěrovou linku ve výši 9 miliard eur, která byla předmětem smlouvy o akcionářské půjčce, je výhodou v její prospěch, ačkoli z její strany návrh smlouvy nebyl nikdy podepsán ani nedošlo k vyplacení půjčky“. Podle Tribunálu totiž ze sporného rozhodnutí „s minimální požadovanou jasností a přesností“ vyplývá, že Komise zohlednila takovouto, dodatečnou a od té popsané v bodech 235 až 237 uvedeného rozsudku odlišnou, výhodu vyplývající z „prohlášení od července 2002“ a z oznámení z 4. prosince 2002 (body 248 až 250). Svůj rozbor Tribunál zakončil konstatováním, že takovýto důkaz chybí, neboť Komise nezkoumala, zda vzhledem k podmínkám plnění předmětné smlouvy o úvěru z ní konkrétně pro FT plynuly příznivé ekonomické důsledky (bod 257).

24. V bodech 262 a násl. napadeného rozsudku se Tribunál zabýval otázkou, zda výše uvedené výhody vyplývají z převodu státních prostředků. V prvé řadě odmítl tvrzení společností Bouygues, že takovýto převod vyplývá z prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002, a to vzhledem k otevřené, nepřesné a podmíněné povaze těchto prohlášení a ke skutečnosti, že nebylo prokázáno, že splňovala „podmínky jednostranného právně závazného závazku státu, byť učiněného pouze ve formě dopisu oznamujícího úmysl uskutečnit převod státních prostředků ve smyslu čl. 87 odst. 1 ES“ (body 268 až 289).

25. Tribunál se dále zabýval otázkou, zda je převod státních prostředků prokázán ve vztahu k oznámení z 4. prosince 2002 i k návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002.

26. Pokud se jedná o oznámení z 4. prosince 2002, Tribunál konstatoval, že ani Komise ani společnosti Bouygues netvrdily, že toto prohlášení z hlediska francouzského správního nebo občanského práva zahrnovalo převod státních prostředků, a že mu proto nepřísluší se takovouto otázkou zabývat (body 293 až 295). V bodě 296 Tribunál dodává, že „[k]aždopádně může převod státních prostředků vyplývající z oznámení z 4. prosince 2002 odpovídat pouze výhodě spočívající v tam výslovně zmíněném otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur. Na jedné straně, jak bylo připomenuto v bodě 292 [napadeného rozsudku], Komise takovou výhodu ve [sporném] rozhodnutí právně dostačujícím způsobem necharakterizovala. Na druhé straně je tato výhoda odlišná od výhody vyplývající z prohlášení od července 2002, jak je uvedena ve sporném rozhodnutí (viz bod 243 a násl. [napadeného rozsudku]), aniž je tím dotčena otázka, zda posledně uvedená výhoda spočívá ve zlepšení podmínek refinancování společnosti FT nebo v případném zvýšení kursu jejích akcií a obligací.“ V následujícím bodě Tribunál upřesňuje, že „požadavek spojitosti mezi zjištěnou výhodou a převodem státních prostředků [...] předpokládá, že tato výhoda odpovídá rovnocennému závazku zatěžujícímu státní rozpočet [...]. V projednávané věci však tomu tak není, pokud jde o vztah mezi výhodou uvedenou ve [sporném] rozhodnutí, vyplývající z prohlášení od července 2002, a údajným převodem veřejných prostředků, který spočívá v otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur, jak s ním bylo počítáno v oznámení z 4. prosince 2002 o návrhu akcionářské půjčky“. Dospívá tedy k závěru, že Komise neprokázala, že předmětné prohlášení zahrnovalo převod státních prostředků.

27. Pokud se jedná o návrh smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002, omezil se Tribunál na konstatování, že „jelikož Komise ve [sporném] rozhodnutí dostatečně neprokázala výhodu vyplývající ze smluvní nabídky jako takové (viz body [254 až 257 napadeného rozsudku]), tím spíše nemůže Tribunál dospět k závěru o existenci převodu státních prostředků souvisejícího s touto výhodou“ (bod 299).

28. Nakonec se Tribunál zabýval otázkou, zda „Komise byla přesto na základě svého obecného přístupu (viz bod 266 [napadeného rozsudku]) oprávněna posoudit prohlášení od července 2002 spolu s oznámením o návrhu akcionářské půjčky a zasláním smlouvy o akcionářské půjčce, aby dospěla k závěru, že kritérium převodu státních prostředků bylo v projednávané věci splněno“ (body 302 až 309). Na základě tohoto zkoumání dospěl k závěru, že „[a]čkoli byla (...) Komise oprávněna zohlednit všechny události, které předcházely konečnému rozhodnutí, které francouzský stát přijal v prosinci 2002 na podporu společnosti FT prostřednictvím akcionářské půjčky, a ovlivnily ho, aby mohla charakterizovat výhodu, nepodařilo se jí prokázat existenci převodu státních prostředků, který by souvisel s touto výhodou“.

III – Řízení před Soudním dvorem a návrhy účastníků řízení

29. Podáním došlým kanceláři Soudního dvora dne 4. srpna 2010 podaly společnosti Bouygues kasační opravný prostředek proti napadenému rozsudku (věc C-399/10 P). Podáním došlým kanceláři Soudního dvora dne 5. srpna 2010 podala proti tomuto rozsudku (věc C-401/10 P) kasační opravný prostředek také Komise. Ve věci C-399/10 P bylo usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 28. února 2011 Dánskému království povoleno vedlejší účastenství na podporu návrhových žádání Komise a Spolkové republiky Německo na podporu návrhových žádání Francouzské republiky. Dánské království následně vzalo svůj návrh na vstup do řízení zpět. Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 8. září 2011 byly věci C-399/10 P a C-401/10 P spojeny pro účely ústní části řízení a rozsudku.

30. Společnosti Bouygues ve věci C-399/10 P navrhují, aby Soudní dvůr zrušil napadený rozsudek, rozhodl ve věci samé a zaprvé částečně zrušil článek 1 sporného rozhodnutí v rozsahu, v němž Komise implicitně, avšak jednoznačně odmítla kvalifikovat prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002 jako státní podporu, a zadruhé zrušil článek 2 tohoto rozhodnutí, přičemž

podpůrně, pro případ, že by Soudní dvůr měl za to, že spor není ve stavu, v němž by o něm soudní řízení dovolovalo rozhodnout, navrhl, aby vrátil věc Tribunálu, aby ten znovu rozhodl, dále aby uložil Komisi, společnosti FT a Francouzské republice a Spolkové republice Německo náhradu nákladů řízení. Ve věci C-401/10 P odkázaly na návrhy obsažené v jejich kasačním opravném prostředku.

31. Komise ve věci C-401/10 navrhuje, aby Soudní dvůr zrušil napadený rozsudek v rozsahu, v němž jím byl zrušen článek 1 sporného rozhodnutí a Komisi bylo uloženo, aby nesla své vlastní náklady a nahradila náklady vynaložené Francouzskou republikou a společností FT ve věcech T-425/04 a T-444/04, a vrátil věc Tribunálu k novému projednání s tím, že o nákladech řízení bude rozhodnuto později. Ve věci C-399/10 P se Komise připojila k návrhům společností Bouygues s výjimkou návrhu na zrušení článku 1 sporného rozhodnutí v rozsahu, v němž jím bylo implicitně, avšak jednoznačně, odmítnuto kvalifikovat prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002 jako státní podporu, jakož i návrhu na zrušení článku 2 tohoto rozhodnutí a návrhu, aby Komise nesla své vlastní náklady a nahradila náklady vynaložené společnostmi Bouygues.

32. FT a Francouzská republika navrhuje, aby Soudní dvůr zamítl kasační opravné prostředky společností Bouygues a Komise, a pokud se tak nestane, vrátil věc Tribunálu. Pro případ, že by Soudní dvůr rozsudek zrušil a odmítl věc vrátit Tribunálu, navrhuje, aby Soudní dvůr úplně nebo částečně vyhověl jejich příslušným návrhům učiněným v řízení v prvním stupni a uložil společností Bouygues a Komisi náhradu nákladů řízení.

33. Spolková republika Německo podporuje návrhy Francouzské republiky a dále navrhuje, aby Soudní dvůr uložil společností Bouygues a Komisi náhradu nákladů řízení vynaložených vedlejšími účastníky řízení.

IV – Ke kasačním opravným prostředkům

34. Na podporu svého kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P společnosti Bouygues uplatňují dva důvody spočívající, zaprvé, v pochybení při kvalifikaci prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002 jakožto podpory a zadruhé v pochybení při kvalifikaci jakožto podpory akcionářské půjčky odsouhlasené francouzským státem pro společnost FT ve formě zřízení úvěrové linky ve výši 9 miliard eur v prosinci 2002.

35. Co se Komise týče, ta ve věci C-401/10 P ve svém kasačním opravném prostředku uplatňuje tři důvody. První z nich spočívá ve vnitřní rozpornosti odůvodnění napadeného rozsudku, druhý směřuje proti údajně nesprávnému výkladu čl. 87 odst. 1 ES a třetí vznáší otázku zkreslení sporného rozhodnutí.

A – K námitkám spočívajícím v porušení čl. 87 odst. 1 ES

36. V následujících bodech budou nejprve zkoumány námitky vznášené společnostmi Bouygues v rámci jejich prvního důvodu kasačního opravného prostředku spočívající ve skutečnosti, že Tribunál pochybil, když odmítl kvalifikovat prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002 (č. 2) jako podporu a dále společně námitky uplatňované společnostmi Bouygues v rámci jejich druhého důvodu kasačního opravného prostředku a Komisi v druhém důvodu jejího kasačního opravného prostředku týkající se kvalifikace akcionářské půjčky poskytnuté francouzským státem společnosti FT jako podpory (č. 3). Vzhledem k tomu, že podmínka financování podpor ze státních prostředků je ústředním tématem diskuze mezi stranami, je zapotřebí před přezkoumáním uvedených námitek krátce připomenout judikaturu vztahující se k tomuto tématu (č. 1).

1. Připomenutí judikatury k podmínce financování podpory ze státních prostředků

37. Podle ustálené judikatury je zapojení státních prostředků pojmovým znakem podpory, která tedy musí představovat zátěž pro státní rozpočet.

38. Pokud se v současné fázi vývoje práva státních podpor jedná o přijímanou zásadu, nebylo tomu tak vždy a v první fázi vývoje judikatury se zdálo, že se Soudní dvůr orientuje spíše na dovozování státního původu opatření *alternativně* z veřejné povahy zdrojů použitých k jeho financování *nebo* z jeho přičitatelnosti státu². Ve svém rozsudku z roku 1985 tak při posuzování povahy příspěvku zemědělcům financovaného z provozních přebytků francouzského národního zemědělského úvěrového fondu (Caisse nationale française de crédit agricole) Soudní dvůr výslovně potvrdil, že „podpora nemusí být nezbytně financována ze státních prostředků, aby byla kvalifikována jako státní podpora“³. O několik let později Soudní dvůr tento přístup potvrdil v rozsudku Kwekerij van der Kooy a další v. Komise⁴ a roku 1988 Soudní dvůr v rozsudku týkajícím se posouzení povahy snížení úrokové sazby vývozních úvěrů odsouhlaseného řeckými orgány prostřednictvím řecké centrální banky⁵ označil uvedený přístup za „ustálenou judikaturu“⁶. Výklad článku 92 Smlouvy ES, podle něhož veřejné financování podpory není nezbytnou podmínkou k tomu, aby za ni mohlo být považováno opatření, o jehož přičitatelnosti státu není pochyb, také podporovalo několik generálních advokátů⁷.

39. Počínaje rozsudkem Sloman Neptun⁸ se však Soudní dvůr jednoznačně přiklání k opačnému přístupu. V tomto rozsudku Soudní dvůr odmítl názor Komise, která vycházela z výše uvedené judikatury, a v rozporu se stanoviskem generálního advokáta Darmona prohlásil, že „pouze výhody poskytované přímo nebo nepřímo ze státních prostředků mohou být považovány za podpory ve smyslu čl. 92 odst. 1 Smlouvy“ a že „ze samotného znění tohoto ustanovení vyplývá, že výhody poskytované jiným způsobem než ze státních prostředků nespadají do působnosti předmětných ustanovení“⁹. Obrat

2 — Tato orientace vycházela z užití vylučovací spojky „nebo“ ve formulaci „[p]odpory poskytované v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků“ obsažené v bývalém čl. 92 odst. 1 Smlouvy o EHS (později čl. 87 odst. 1 ES a následně článek 107 SFEU): k tomuto tématu viz Merola, M., «Le critère de l'utilisation des ressources publiques», in Les aides d'État, Éditions de l'Université Libre de Bruxelles, 2005, s. 15.

3 — Rozsudek ze dne 30. ledna 1985, Komise v. Francie (290/83 Recueil, s. 439, bod 14). Vzhledem k tomu, že v daném případě nebylo pochyb o tom, že opatření bylo přijato na popud orgánů veřejné moci, a bylo tedy přičitatelné státu, tvrdila francouzská vláda, že přebytky používané k financování příspěvku byly finančním produktem bankovního hospodaření s úsporami soukromého původu, a nikoli státními prostředky.

4 — Rozsudek ze dne 2. února 1988, Kwekerij van der Kooy a další v. Komise (67/85, 68/85 a 70/85, Recueil, s. 219, body 32 až 38). Ve věci, v níž byl vydán tento rozsudek, se jednalo o uplatňování zvýhodněného tarifu pro zemní plyn pro určitou skupinu uživatelů v Nizozemsku stanoveného producenty, mezi nimiž figurovala Gasunie, společnost soukromého práva, již z 50 % přímo nebo nepřímo vlastnil nizozemský stát. Poté, co Soudní dvůr z ohledu na strukturu akcionářů společnosti Gasunie určil, že stanovení uvedeného tarifu bylo výsledkem chování přičitatelného nizozemskému státu, potvrdil, že „samotné toto zjištění stačí k dovození závěru, že stanovení sporného tarifu splňuje pojmové znaky podpory poskytované členským státem ve smyslu článku 92 Smlouvy“.

5 — Rozsudek ze dne 7. června 1988, Řecko v. Komise (57/86, Recueil, s. 2855, bod 12).

6 — Je přesto třeba poznamenat, že již v této době Soudní dvůr ve dvou případech vyloučil existenci podpory poté, co shledal, že výhody nebyly poskytovány přímo nebo nepřímo ze státních prostředků: viz rozsudky ze dne 24. ledna 1978, van Tiggele (82/77, Recueil, 1978, s. 25, bod 24) a ze dne 13. října 1982, Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor Will a další (213/81 až 215/81, Recueil, s. 3583, bod 22).

7 — Viz stanoviska generálních advokátů VerLorena van Themaat ve věci, v níž byl vydán výše uvedený rozsudek Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor Will a další; Slynna ve věci, v níž byl vydán výše uvedený rozsudek Řecko v. Komise, a Darmona ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 17. března 1993, Sloman Neptun (C-72/91 a C-73/91, Recueil, s. I-887). V poslední době viz stanovisko generálního advokáta Poiarese Madura ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 23. března 2006, Enirisorse (C-237/04, Sb. rozh. s. I-2843), body 44-53.

8 — Výše uvedený rozsudek.

9 — Soudní dvůr v bodě 19 upřesnil, že „smyslem rozlišení mezi podporami poskytovanými státem a podporami poskytovanými ze státních prostředků je zahrnout pod pojem podpory nejenom podpory poskytované přímo státem, ale i ty poskytované veřejnými nebo soukromými subjekty určenými nebo zřízenými státem“. V pozdějším rozsudku Soudní dvůr upřesnil, že podmínka převodu státních prostředků nenahrazuje podmínku přičitatelnosti výhod poskytovaných příjemcům předmětných opatření státu, ale přistupuje k ní: rozsudek ze dne 16. května 2002, Francie v. Komise (C-482/99, Recueil, s. I-4397, bod 24).

byl potvrzen v rozsudku Kirsammer-Hack¹⁰, který se taktéž týkal sociálního zákonodárství. Tento trend byl následně systematicky potvrzován¹¹. Ve výše uvedené věci PreussenElektra¹² Komise Soudní dvůr výslovně vyzvala, aby zvláště ve světle posledního vývoje právního řádu Společenství přehodnotil svou judikaturu, ten tak ale neučinil¹³.

40. Pokud k tomu, aby mohla být považována za státní podporu ve smyslu čl. 107 odst. 1 SFEU, musí být výhoda poskytovaná jednomu nebo více podnikům financována ze státních prostředků, není naopak podle ustálené judikatury ve všech případech nezbytné prokázat, že k převodu takovýchto prostředků došlo¹⁴. Vzdání se svých příjmů ze strany státu, ačkoli z něj neplyne žádný přímý převod veřejných prostředků, může také představovat podporu ve smyslu článku 107 SFEU¹⁵. Soudní dvůr tak již rozhodl, že osvobození od daně nebo daňová úleva¹⁶, odklad daní a za určitých podmínek úlevy v placení příspěvků na sociální zabezpečení přiznané podnikem orgánem pověřeným jejich výběrem na základě jeho diskreční pravomoci¹⁷, dodávka zboží nebo poskytování služeb za preferenčních podmínek¹⁸, skutečné vzdání se veřejných prostředků nebo osvobození od povinnosti platby pokut a peněžitých sankcí¹⁹ mohou splňovat podmínku financování ze státních prostředků.

41. V rozsudku Ecotrade Soudní dvůr mimo jiné připustil, že „další náklady pro orgány veřejné moci“ mohou vznikat na základě udělení státní záruky²⁰, což je případ, jehož se výslovně dovolávají společnosti Bouygues ve vztahu k prohlášením z 12. července, 13. září a 2. října 2002. V tomto ohledu připomínám, že ve svém sdělení o státní podpoře ve formě záruk²¹ Komise, „[a]by se předešlo případným pochybnostem“, upřesňuje, že pokud se jedná o otázku zapojení veřejných prostředků, jestliže za riziko nesené státem není placena příslušná prémie, „těží z toho podnik a ze státních zdrojů unikají prostředky“. Podpora je tedy poskytnuta „v okamžiku, kdy je dána záruka, nikoli v okamžiku, kdy je záruka použita nebo kdy dojde k placení podle podmínek záruky“, a existuje, „[i] když se ukáže, že stát v rámci poskytnuté záruky nic nezaplátí“²². Užití veřejných prostředků tedy nevyplyvá z nejistých budoucích nákladů, jež by musel státní rozpočet nést v případě realizace záruky, ale ze

10 — Rozsudek ze dne 30. listopadu 1993 (C-189/91, Recueil, s. I-6185).

11 — Viz rozsudky ze dne 1. prosince 1998, Ecotrade (C-200/97, Recueil, s. I-7907, bod 36), kde byla vznesena otázka, zda italský zákon zavádějící řízení o mimořádné správě velkých podniků v krizi odchylující se od obecných pravidel insolvenčního práva zahrnoval prvky podpory, a ze dne 17. června 1999, Piaggio (C-295/97, Recueil, s. I-3735), který se týkal stejného italského zákona. Ve stejném duchu, ač s některými odlišnostmi v odůvodnění, viz také rozsudek ze dne 7. května 1998, Viscido a další (C-52/97 až C-54/97, Recueil, s. I-2629).

12 — Rozsudek ze dne 13. března 2001 (C-379/98, Recueil, s. I-2099).

13 — Je zajímavé poznamenat, že ve věci, v níž byl vydán výše uvedený rozsudek PreussenElektra, nesly náklady předmětného opatření převážně soukromé subjekty působící na stejném trhu jako příjemci podpory, čímž docházelo k dalšímu narušování hospodářské soutěže.

14 — Rozsudky ze dne 15. března 1994, Banco Exterior de España (C-387/92, Recueil, s. I-877, bod 14); ze dne 27. června 2000, Komise v. Portugalsko (C-404/97, Recueil, s. I-4897, bod 45), a výše uvedený Francie v. Komise (bod 36).

15 — Zvláště viz výše uvedený rozsudek Banco Exterior de España (bod 14), a rozsudek ze dne 19. května 1999, Itálie v. Komise (C-6/97, Recueil, s. I-2981, bod 16).

16 — Viz výše uvedené rozsudky Banco Exterior de España (bod 14); Itálie v. Komise (bod 16), jakož i rozsudek ze dne 19. září 2000, Německo v. Komise (C-156/98, Recueil, s. I-6857, body 26 a 27).

17 — Rozsudek ze dne 29. července 1999, DM Transport (C-256/97, Recueil, s. I-3913).

18 — Rozsudek ze dne 11. července 1996, SFEI a další (C-39/94, Recueil, s. I-3547, bod 59).

19 — Výše uvedený rozsudek Piaggio (body 41 a 42).

20 — Viz rozsudek ze dne 1. prosince 1998, Ecotrade (C-200/97, Recueil, s. I-7907, bod 43). Viz také rozsudky Soudního dvora ze dne 27. června 2000, Komise v. Portugalsko (C-404/97, Recueil, s. I-4897), a Tribunálu ze dne 13. června 2000, EPAC v. Komise (T-204/97 a T-270/97, Recueil, s. II-2267), kde Tribunál upřesňuje, že „udělení státní záruky se nemůže vyhnout zákazu podle článku 92 Smlouvy jen proto, že tato výhoda nebyla příjemci poskytnuta na základě okamžité a jisté mobilizace státních prostředků“ (bod 81).

21 — Úř. věst. 2008, C 155, s. 10.

22 — V tomto smyslu viz rozsudek.

skutečnosti, že stát *na sebe bez přiměřeného protiplnění bere riziko takovéto ztráty*, což podle Komise představuje skutečný ušlý zisk. Přesněji řečeno je to kombinace těchto dvou prvků, převzetí rizika a absence odpovídající prémie, na základě níž v případě záruky dochází k mobilizaci veřejných prostředků²³.

42. Závěrem je třeba připomenout, že jak již bylo správně zdůrazněno společnostmi Bouygues, Soudní dvůr ve věci Ecotrade uznal, že i *budoucí a potenciální náklady* orgánů veřejné moci mohou stačit k tomu, aby byla splněna podmínka užití státních prostředků²⁴.

2. K označení prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002 za podporu (první důvod kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P)

43. Ve svém prvním důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Bouygues namítají, že Tribunál pochybil, když odmítl kvalifikovat jako podporu prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002. Tento důvod kasačního opravného prostředku se dělí na tři části. V první z nich společnosti Bouygues Tribunálu vytýkají, že se dopustil pochybení při určování podmínek vyžadovaných k tomu, aby vyjádření podpory mohlo znamenat zapojení státních prostředků [viz bod a) níže]. V druhé části se dovolávají zkreslení pravidel vnitrostátního práva uvedených v řízení před Komisí [viz bod b) níže]. A na závěr v třetí části jejich prvního důvodu kasačního opravného prostředku namítají nesprávné právní posouzení, jehož se Tribunál dopustil, když odmítl zohlednit, jako užití veřejných prostředků, hospodářské důsledky spojené s očekáváním vyvolaným prohlášeními státu [viz bod c) níže].

a) K pochybením, jichž se Tribunál údajně dopustil při určování podmínek vyžadovaných k tomu, aby vyjádření podpory mohlo znamenat zapojení státních prostředků (první část prvního důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P)

44. V rámci první části jejich prvního důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Bouygues napadají požadavky Tribunálu, pokud jde o prokázání splnění této podmínky ohledně prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002, ač nespochybňují podmínku financování podpory ze státních prostředků jako takovou. Tribunál v první řadě nesprávně vyšel z budoucí a nejisté povahy rizika mobilizace veřejných prostředků, aby tím vyloučil, že uvedená prohlášení mají povahu podpory. Zadruhé v rozporu s tím, co uvádí Tribunál, neurčitá povaha způsobů zásahu státu, jakož i zaručené částky nejsou z hlediska vyloučení zapojení státních prostředků rozhodujícím faktorem, neboť pojem záruka nezahrnuje pouze klasické zajištění upravené vnitrostátním právem. Nakonec společnosti Bouygues namítají, že Tribunál pro účely prokázání užití veřejných prostředků nesprávně považoval za nezbytný právní závazek státu.

45. Výše vylíčené námitky směřují proti bodům 279 a 280 napadeného rozsudku. Poté, co se zabýval povahou prohlášení ze dne 12. července, 13. září a 2. října 2002 (body 272 až 278 napadeného rozsudku), Tribunál v bodě 279 dospěl k závěru, že „nelze [tato prohlášení] z důvodu jejich otevřenosti, neurčitosti a podmíněnosti povahy, zvláště pokud jde o povahu, rozsah a podmínky případného zásahu státu ve prospěch společnosti FT [...], srovnávat se státní zárukou nebo je vykládat tak, že obsahují neodvolatelný závazek poskytnout konkrétní finanční pomoc ve prospěch společnosti FT“.

23 — Pokud je mi známo, Soudní dvůr se doposud k této otázce výslovně nevyjádřil (nicméně viz rozsudek ze dne 8. prosince 2011, Residex Capital IV, C-275/10, Sb. rozh. s. I-13043, v němž Soudní dvůr shodně se sdělením o státní podpoře ve formě záruk shledává prvek podpory v nižších finančních nákladech, jež příjemce státní záruky nese, v porovnání s náklady, které by nesl, pokud by si musel financování nebo záruku obstarat za tržní ceny). Co se Tribunálu týče, viz výše uvedený rozsudek EPAC v. Komise (body 80 a 81). Viz také v poslední době rozsudky Tribunálu ze dne 19. října 2005, Freistaat Thüringen v. Komise (T-318/00 (Sb. rozh. s. II-4179, bod 125)), a ze dne 10. listopadu 2011, Elliniki Nafpigoikataskavastiki a další v. Komise (T-384/08, bod 92, který odkazuje na bod 80 výše uvedeného rozsudku EPAC v. Komise).

24 — V bodě 41 tohoto rozsudku totiž Soudní dvůr připustil, že „vzhledem k prioritnímu postavení pohledávek spojených s výkonem hospodářské činnosti“ by povolení udělené podnikům podléhajícím řízení o mimořádné správě k výkonu jejich činnosti „s sebou mohlo nést další náklady pro orgány veřejné moci, pokud by se skutečně prokázalo, že stát nebo veřejné subjekty patří mezi hlavní věřitele podniku v obtížích“.

V následujícím bodě pokračoval upřesněním, že „[k]onkrétní, nepodmíněný a neodvolatelný závazek poskytnout veřejné prostředky ze strany francouzského státu by předpokládal, že tato prohlášení výslovně uvedou buď přesné částky investice, nebo konkrétní dluhy, za které je poskytována záruka, nebo alespoň předběžně stanovený finanční rámec, jako je úvěrová linka v určité výši, jakož i podmínky poskytnutí zamýšlené pomoci“.

46. Nejprve je třeba uvést, že závěry Tribunálu reprodukované v předcházejícím bodě vyplývají z analýzy příslušného vnitrostátního práva, již Tribunál provedl pouze v bodech 283 a násl. napadeného rozsudku. Přiznávám, že tento postup Tribunálu spočívající ve zkoumání otázky, zda vyjádření podpory státu zakládá právní závazek způsobilý mobilizovat veřejné prostředky, bez odkazu na příslušná ustanovení vnitrostátního práva, jehož má být užito, mne udivuje.

47. Navíc i za předpokladu, že by takováto analýza byla přípustná, mám dále věcné výhrady k podmínkám stanoveným Tribunálem ve výše uvedeném bodě 280 napadeného rozsudku. Tyto se mi totiž jeví jako příliš restriktivní, neboť podle nich by k převodu veřejných prostředků nemohlo vést žádné podpůrné opatření, jehož hospodářské účinky mohou být obdobné účinkům státní záruky²⁵, ale jehož přesný rozsah z hlediska finančního rizika pro veřejný rozpočet není ještě v době přijetí uvedeného opatření přesně měřitelný²⁶, a *tak by tomu bylo i v případě, že podle použitelného vnitrostátního práva takovéto opatření zakládá právní závazek státu*. Takovéto zásadní vyloučení se mi nejvíce odůvodněným zvláště ve světle judikatury Soudního dvora, podle které je ve stádiu hodnocení opatření jako státní podpory namísto zohlednit účinky, jež toto opatření může mít²⁷.

48. Nepovažuji nicméně za nezbytné se touto otázkou dále zabývat. Odmítnutí tvrzení společnosti Bouygues Tribunálem, podle něhož jsou prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 státní podporou, se totiž především zakládá na jiných důvodech než těch uvedených v bodech 279 a 280 napadeného rozsudku. Vzhledem k tomu, že, jak vyložím níže, jsem toho názoru, že námitky vznesené společností Bouygues proti těmto důvodům musejí být v plném rozsahu zamítnuty, ačkoli jsem dospěl k závěru, že se Tribunál ve výše uvedeném bodě 280 napadeného rozsudku dopustil nesprávného právního posouzení, nebude toto pochybení samo o sobě stačit k tomu, aby byl napadený rozsudek zrušen.

49. Přistoupím tedy k rozboru námitek vznesených společností Bouygues proti těm bodům odůvodnění napadeného rozsudku, v nichž Tribunál na základě pravidel francouzského občanského a správního práva vyloučil, že by prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 dala vzniknout právnímu závazku státu [viz bod b) níže] a dále že by navzdory absenci jakéhokoli právního závazku znamenala zapojení státních prostředků [viz bod c) níže].

25 — Můžeme uvažovat například o nepřímých zárukách vyplývajících ze zvláštního právního režimu vztahujícího se na příjemce nebo o podnikatelských záměrech či patronátních prohlášeních. V tomto ohledu předesílám, že podle sdělení o státní podpoře ve formě záruk spadá pro účely jeho aplikace pod pojem „záruka“ též „každé podpůrné opatření, jehož hospodářské účinky jsou obdobné účinkům záruky“ a které vyplývá buď z ustanovení vnitrostátního práva nebo z chování správních orgánů. Komise tak mimo jiné rozlišuje mezi zárukami „smluvního původu“ a „jiného právního původu“ v protikladu k „zárukám, jejichž forma je méně zřejmá“ a jako příklad uvádí „ústně poskytnuté závazky“.

26 — Vedle toho poznamenávám, že podmínky uvedené v bodě 280 napadeného rozsudku vyžadující, aby rozsah poskytované záruky byl v době jejího udělení měřitelný, jsou uvedeny mezi podmínkami bodu 3.2 sdělení o státní podpoře ve formě záruk, jež musí být splněny, aby bylo učiněno zadost zásadě soukromého investora v tržním hospodářství. Jinými slovy, jelikož Komise a Tribunál nevycházejí z týchž požadavků týkajících se definice finančního rámce podpůrného opatření, má Komise za to, že opatření může představovat podporu, zatímco Tribunál uzavírá, že nespadá do působnosti článku 107 SFEU, protože není prokázáno zapojení státních prostředků.

27 — Rozsudky ze dne 2. července 1974, Itálie v. Komise (173/73, Recueil, s. 709, bod 27); ze dne 24. února 1987, Deufil v. Komise (310/85, Recueil, s. 901, bod 8); ze dne 26. září 1996, Francie v. Komise (C-241/94, Recueil, s. I-4551, bod 20). Pokud jde konkrétně o formu, kterou státní podpora má, viz rozsudky ze dne 14. listopadu 1984, Intermills v. Komise (323/82, Recueil, s. 3809, bod 31); ze dne 3. října 1991, Itálie v. Komise (C-261/89, Recueil, s. I-4437, bod 8); výše uvedený rozsudek Německo v. Komise (bod 25). Toto formalizmu prosté pojetí se ostatně také odráží ve vymezení pojmu státních prostředků, jenž podle Soudního dvora „zahrnuje veškeré finanční prostředky, které mohou veřejné orgány skutečně použít k podpoře podniků“, viz výše uvedený rozsudek ze dne 16. května 2002, Francie v. Komise (bod 37), kde mělo široké vymezení poskytnuté Soudním dvorem zahrnovat finanční prostředky veřejných podniků, jež, ačkoli nebyly trvale spravovány státní pokladnou, zůstávaly přesto stále pod kontrolou veřejných orgánů.

b) K údajnému zkreslení pravidel vnitrostátního práva uvedených v řízení před Komisí (druhá část prvního důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P)

50. Společnosti Bouygues tvrdí, že, pokud Tribunál dospěl k závěru, že některé prvky prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002, zejména pak chybějící přesnost, jasnost a rozhodnost prostředků, jež měly být uplatněny při řešení finančních problémů společnosti FT, podmíněný charakter vzniku finančních obtíží společnosti FT, jakož i skutečnost, že tato prohlášení směřovala do budoucna, brání uznání právní povinnosti státu podle francouzského občanského nebo správního práva, bylo tomu tak na základě zkreslení pravidel vnitrostátního práva, jež mu byla předložena.

51. Připomínám, že Soudní dvůr se nedávno vyjádřil k omezením kontroly, kterou vykonává na základě kasačního opravného prostředku ve vztahu ke zjištěním Tribunálu týkajícím se práva členského státu²⁸. Shledal zejména, že „má pravomoc přezkoumat nejprve to, zda Tribunál na základě dokumentů a ostatních písemností, které mu byly předloženy, nezkrasil znění předmětných vnitrostátních právních předpisů nebo s nimi související vnitrostátní judikaturu nebo také písemné práce právní nauky, které se jich týkají, dále zda Tribunál neučinil z hlediska těchto údajů zjištění, která by byla zjevně v rozporu s jejich obsahem, a konečně, zda Tribunál při zkoumání veškerých údajů nepřisoudil některému z nich – při zjišťování obsahu vnitrostátních právních předpisů – takový význam, který mu s ohledem na ostatní údaje nepřísluší, pakliže to zjevně vyplývá z písemností ve spise“²⁹.

52. V projednávaném případě společnosti Bouygues na podporu své námitky zkreslení pravidel vnitrostátního práva v první řadě odkazují na právní názor, který si vyžádala Komise, připojený k jejím písemným podáním Tribunálu. Z tohoto názoru vyplývalo, že podle francouzského práva dává závazek dosáhnout jasného a přesného výsledku vzniknout povinnosti dosažení výsledku, přičemž je bezvýznamný nedostatek jasnosti a přesnosti co do prostředků k dosažení takového výsledku.

53. V rozporu s tím, co tvrdí FT, je tento argument přípustný, neboť se týká důvodu kasačního opravného prostředku spočívajícího v nesprávném výkladu francouzského práva Komisí, jenž společnosti Bouygues namítaly v řízení v prvním stupni. Po meritorní stránce, v rozsahu, v němž společnosti Bouygues hodlají uplatňovat zkreslení obsahu výše uvedeného právního názoru, musí být jejich argumentace odmítnuta, neboť blíže neuvedly, v čem by toto zkreslení mělo spočívat, a nelze jej dovozovat z pouhého konstatování, že se Tribunál nedržel závěrů zde uvedených. Naopak, pokud se společnosti Bouygues odvolávají na daný právní názor na podporu tvrzení o zkreslení pravidel vnitrostátního práva, podotýkám, že ze samotného znění uvedeného názoru vyplývá, že se jeho autor omezuje na hájení teze, že *je pravděpodobné*, že prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 je třeba považovat za „patronátní závazek“ podle francouzského obchodního práva³⁰. Jak v bodě 283 napadeného rozsudku připomíná Tribunál, z tohoto právního názoru dále také vyplývá, že takovéto tvrzení vychází z předpokladu, že uvedená prohlášení vyjadřují sice relativně neurčitý, avšak jasný a přesný závazek státu, tedy z předpokladu, jenž byl Tribunálem konkrétně odmítnut v bodech 272 až 278 napadeného rozsudku³¹. Stejně tomu je v případě rozsudku Cour de cassation (Kasační soud) Lordex ze dne 9. července 2002 citovaného uvedeným právním názorem³².

28 — Rozsudek ze dne 5. července 2011, Edwin v. OHIM (C-263/09 P, Sb. rozh. s. I-5853). V daném případě se žalobkyně dovolávala porušení pravidla vnitrostátního práva, jehož mělo být ve sporu použito na základě odkazu obsaženého v ustanovení unijního práva.

29 — Tamtéž, bod 53.

30 — V pasážích předmětného právního názoru, na něž odkazují společnosti Bouygues, autor uvedeného názoru konkrétně dospívá k závěru, že „se jeví jako možné prokázat, že prohlášení státu učiněná mezi červencem 2002 a prosincem 2002 vykazují znaky záruky ve formě jednostranného závazku, jehož označení za patronátní závazek se jeví pravděpodobným navzdory jeho svérázné povaze“ (kurzíva doplněna autorem tohoto stanoviska).

31 — Závěry, k nimž Tribunál dospěl, pokud se jedná o vágní, nepřesnou a podmíněnou povahu prohlášení státu na podporu FT, představují skutková posouzení, jejichž zkreslení společnosti Bouygues přímo a výslovně nenamítají, neboť předmětné zkreslení je namítáno vzhledem k příslušným pravidlům francouzského práva.

32 — V tomto rozsudku Cour de cassation při současném odmítnutí přiznání povahy ručení uznal existenci právní povinnosti dosažení výsledku s ohledem na dopis oznamující úmysl pocházející od mateřské společnosti a uvádějící: „[P]očínaje tímto dnem zajistíme zdárný průběh této operace a [...] učiníme vůči vám vše nezbytné pro její dovedení do zdárného konce“.

54. Společnosti Bouygues zadruhé tvrdí, že podle pravidel francouzského správního práva předložených Tribunálu jsou prohlášení státu na podporu podniků způsobilá stát právně zavazovat.

55. V první řadě tvrdí, že „správní judikatura přiznává slibům státu závazný charakter“. Zvláště pak citují rozsudek Conseil d'Etat (nejvyšší správní soud) ze dne 30. června 1922, Lamiabie a další, podle něhož k tomu, aby vznikl závazek státu, stačí, aby se správní orgány chovaly „způsobem vzbuzujícím přesvědčení“, že budou jednat určitým způsobem. Tento rozsudek je použitelný na projednávaný případ, kde, jak sám Tribunál uznal, prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 vyvolala očekávání trhu. V tomto ohledu uvádím, že tentýž argument byl společnostmi Bouygues vznesen před Tribunálem a ten jej odmítl v bodě 284 napadeného rozsudku, především z důvodu, že předpokládá, že uvedená prohlášení je možné považovat za dostatečně jasná, přesná, nepodmíněná a pevná, což Tribunál vyloučil v bodech 272 až 278 téhož rozsudku. Z uvedeného rozsudku Lamiabie a další a dalších rozsudků Conseil d'Etat citovaných společnostmi Bouygues a připojených k jejich písemným podáním³³ vyplývá, že se Tribunál nedopustil zjevně nesprávného výkladu této judikatury a že nezkreslil její význam, pokud měl za to, že dovozuje odpovědnost správy z konkrétních ujištění daných adresátům správní činnosti nebo z chování, z něhož jasně vyplývá záměr správy jednat určitým způsobem. Argument, jenž společnosti Bouygues z této judikatury dovozují, je tedy nepodložený.

56. Společnosti Bouygues se dále odvolávají na oběžník ministra hospodářství, financí a průmyslu ze dne 22. července 2003 o „registraci mechanismů implicitních nebo výslovných záruk poskytnutých státem“ a na k němu přiložené vysvětlivky. Z těchto dokumentů vyplývá, že záruka státu může mít formu „implicitní záruky“ definované jako správní akt, „který zakládá a zahrnuje finanční důsledky pro stát“, že může vyplývat zejména z „dopisu ministerstva [nebo] jakéhokoli jiného základu“, a že záruky, které byly poskytnuty bez platného právního základu, mohou přesto „zakládat práva ve prospěch jejich příjemců“. V tomto ohledu poznamenávám, že v bodě 285 napadeného rozsudku Tribunál potvrdil, že se společnosti Bouygues nemohou zaštitovat tímto oběžníkem a vysvětlivkami, neboť prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 „neobsahují žádnou skutečnost, která by mohla prokázat existenci implicitní záruky francouzského státu ve prospěch společnosti FT“, a odkázal na bod 284 téhož rozsudku³⁴, v němž odmítá použitelnost správní judikatury citované společnostmi Bouygues na projednávaný případ. Z toho vyplývá, že pro vyvrácení námitky Tribunálu, pokud jde o irelevantnost uvedeného oběžníku a jeho vysvětlivek, by bylo na těchto společnostech, aby zpochybnila závěry obsažené v uvedeném bodě 284. Jimi podané argumenty však neumožňují k takovému výsledku dospět.

57. Přezkum argumentů podaných společnostmi Bouygues na podporu této druhé části jejich prvního důvodu kasačního opravného prostředku nesvědčí ve prospěch tvrzeného zkreslení pravidel francouzského práva. Obecně uznání podloženosti těchto argumentů brání závěr, k němuž Tribunál dospěl, pokud jde o vágní, nepřesnou a podmíněnou povahu prohlášení státu na podporu společnosti FT. Tento závěr jednak vyplývá ze skutkových posouzení, proti nimž společnosti Bouygues přímo a výslovně námitku zkreslení nevznášejí. Dále pak argumenty jimi poskytnuté nesměřují k prokázání a každopádně neprokazují, že francouzské civilní a správní soudy zjevně dospěly k odlišným skutkovým posouzením povahy těchto prohlášení.

58. Za těchto okolností musí být tato část prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností Bouygues odmítnuta.

33 — Kromě výše uvedeného rozsudku Lamiabie a další předloženého Tribunálu připojily společnosti Bouygues ke svému kasačnímu opravnému prostředku dále mimo jiné rozsudky Conseil d'Etat ze dne 3. března 1993, Comité central d'entreprise de la société d'exploitation industrielle des tabacs et allumettes (Ústřední rada zaměstnanců společnosti průmyslového zpracování tabáku a zápalek), a ze dne 26. října 1973, Société civile immobilière „Résidence Arcole“ (Realitní společnost „Résidence Arcole“), které byly citovány a komentovány v konzultaci p. Bureau ze dne 14. ledna 2004 připojené k žalobě v prvním stupni.

34 — V tomto bodě Tribunál dospěl k závěru, že „není [...] prokázáno, že [prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002] by s ohledem na své inherentní vlastnosti mohla založit [...] právně závazný a nepodmíněný závazek francouzského státu podpořit FT“.

c) K údajnému nesprávnému právnímu posouzení Tribunálu spočívajícímu v odmítnutí zohlednit jako užití veřejných prostředků hospodářské důsledky očekávání vyvolaného prohlášeními státu (třetí část prvního důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P).

59. Před samotným rozbořem třetí části prvního důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Bouygues je třeba se zabývat třetí jímí vznesenou námitkou v rámci první části tohoto důvodu vyplývající z toho, že Tribunál nesprávně považoval za nezbytný právní závazek státu, aby mohl být učiněn závěr o mobilizaci veřejných prostředků. Vzhledem k tomu, že forma zásahu státu je nerozhodná a že mají být zohledněny pouze účinky tohoto zásahu, stačí podle společnosti Bouygues k tomu, aby došlo k užití prostředků státu, prokázání hospodářského finančního rizika, ač nezaloženého na právní povinnosti vyplývající z tohoto zásahu. Francouzská republika takovouto argumentaci odmítá a dovolává se při tom rozsudku Soudního dvora ze dne 15. února 2001, *Rakousko v. Komise*³⁵, jakož i rozsudku Tribunálu ze dne 14. ledna 2004, *Fleuren Compost*³⁶.

60. Ve věci, v níž byl vydán první z těchto rozsudků, Komise tvrdila, že z důvodu bezpodmínečného a právně závazného příslibu daného příjemci sporné podpory před její notifikací rovnajícímu se jejímu poskytnutí se Rakouská republika nemohla dovolávat judikatury Lorenz. Podle Komise měl takovýto příslib podle rakouského práva stejné účinky jako právní předpisy zavádějící podporu, protože rakouské orgány právně zavazoval k poskytnutí příslibené podpory. V odpovědi na tento argument se Soudní dvůr omezil na konstatování, že rakouské orgány udělení podpory výslovně podmínily předcházejícím povolením Komise a že proto Komise neposkytla důkazy umožňující dospět k závěru, že předmětná podpora byla příslibena bezpodmínečně, a byla tak podle rakouského práva právně závazná před svou notifikací. Výše uvedená věc *Fleuren Compost* oproti tomu vznášela otázku okamžiku poskytnutí předmětné podpory, zda tomu tak bylo v okamžiku, kdy nizozemské orgány odeslaly potvrzení o převzetí žádosti o podporu podané žalobkyní tak, jak tvrdila ona, nebo v okamžiku rozhodnutí o udělení podpory přijatého na základě hodnocení uvedené žádosti, jak naopak tvrdila Komise. Tribunál upřesnil, že relevantním kritériem bylo kritérium „právně závazného aktu, kterým se příslušná [vnitrostátní] správa zavazuje poskytnout podporu“³⁷.

61. Stejně jako společnosti Bouygues nevěřím, že lze výše uvedeným rozsudkům přikládat význam a smysl, jež jim dává francouzská vláda. Zvláště pak nesouhlasím s tím, že je možné z výše uvedeného rozsudku *Rakousko v. Komise* dovozovat, že „zavádí obecnou zásadu, podle níž je existence právního závazku pojmovým znakem podpory“ tak, jak tvrdí francouzská vláda. Tento rozsudek se totiž stejně jako výše uvedený rozsudek *Fleuren Compost* nevyjadřuje k pojmu podpory, ale týká se výhradně otázky, kdy může být navrhovaná podpora považována za udělenou, aby bylo možno rozhodnout, jaký právní režim se na ni vztahuje³⁸. Ve výše uvedeném rozsudku *Rakousko v. Komise* navíc bylo jedinou Komisí vznesenou a Soudním dvorem zkoumanou otázkou, zda příslib udělení podpory učiněný rakouskými orgány zakládal podle rakouského práva právní závazek státu se tomu odpovídajícím způsobem chovat. Naopak vůbec nebyla řešena otázka, zda lze o zapojení státních zdrojů uvažovat i v případě neexistence takového závazku. Nakonec, jak správně zdůrazňovaly společnosti Bouygues, v žádné z těchto věcí nebylo ani tvrzeno, a natož prokázáno, že zmíněnými úkony (příslib udělení podpory ve výše uvedené věci *Rakousko v. Komise* a potvrzení o převzetí žádosti o podporu ve výše uvedené věci *Fleuren Compost*) vznikla budoucím příjemcům podpory jakákoli výhoda, jak je tomu naopak v projednávaném případě, pokud se jedná o prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002.

35 — Rozsudek ze dne 15. února 2001 (C-99/98, Recueil, s. I-1101).

36 — Rozsudek ze dne 14. ledna 2004 (T-109/01, Recueil, s. II-127).

37 — Bod 74.

38 — Ve výše uvedeném rozsudku *Rakousko v. Komise* byla vznesena otázka, zda má být předmětné opatření považováno za novou podporu nebo za již existující podporu, zatímco ve výše uvedeném rozsudku *Fleuren Compost* se jednalo o přezkoumání, zda sporné opatření spadalo či nespádalo pod Komisi již dříve schválený režim.

62. Po tomto upřesnění a ačkoli mě zcela nepřesvědčilo tvrzení francouzské vlády, že právní závazek státu je vždy nezbytný pro to, aby mohlo být podpůrné opatření pro podnik považováno za poskytnuté z veřejných prostředků³⁹, nepovažuji za nezbytné se dále touto otázkou zabývat, neboť Tribunál se v bodě 288 zabýval otázkou, zda „v případě neexistence právně závazné povahy, z hlediska vnitrostátního práva, údajného závazku vyplývajícího z prohlášení od července 2002, tato prohlášení obsahují převod státních prostředků“⁴⁰. Třetí část prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností Bouygues se týká přesně tohoto přezkumu.

63. V této části společnosti Bouygues v podstatě tvrdí, že Tribunál poté, co uznal, že francouzský stát prohlášeními z 12. července, 13. září a 2. října 2002 uplatňoval strategii založenou na své pověsti solventního a spolehlivého dlužníka a věřitele, aby obnovil důvěru trhů, následně ignoroval důsledek této strategie, a sice, že by důvěryhodnost státu na trzích utrpěla, kdyby zklamal očekávání, která takto vytvořil. Podotýkají, že ve sporném rozhodnutí Komise na základě ekonomické studie, kterou zadala vypracovat, uznala, že tato újma na pověsti představovala pro stát značně vysokou cenu. Vzhledem k tomu, že se jednalo o složitou ekonomickou otázku, byl Komisi dán prostor pro uvážení a Tribunálu nepříslušelo nahrazovat závěry Komise vlastním hodnocením.

64. Podotýkám v první řadě, že poté, co se v bodech 214 až 218 sporného rozhodnutí zabývala otázkou, zda prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 byla podle vnitrostátního práva závazná, a otázkou, zda mohla ohrozit důvěryhodnost státu, dospěla Komise v bodě 218 odůvodnění k závěru, že „[zkoumané] prvky mohou být jako celek chápány tak, že mohou skutečně ohrozit státní zdroje (buď tím, že založí odpovědnost státu vůči investorům, nebo zvýší náklady na budoucí transakce státu)“ a že „[t]vrzení, podle kterého by prohlášení francouzských orgánů od července 2002 byla podporou je tedy tvrzení odrážející novátorský přístup, avšak pravděpodobně nikoli neopodstatněné“. V bodě 219 odůvodnění sporného rozhodnutí má však za to, že nemůže „nezvratně dokázat výskyt podpor na tomto základě“. Z toho vyplývá, jak v bodě 288 napadeného rozsudku správně podotýká Tribunál, že se Komise nakonec zřekla přijetí konečného stanoviska k otázce, zda výše uvedená prohlášení mohla zapříčinit ztrátu důvěryhodnosti státu na finančních trzích, která by pro něj znamenala vznik finančního rizika ve formě zvýšení nákladů na jeho budoucí transakce. Za těchto okolností je neopodstatněné tvrzení společností Bouygues, že Tribunál nahradil hodnocení Komise svým vlastním posouzením, když v bodě 288 napadeného rozsudku uvedl, že „není potvrzeno, že i v případě neexistence právně závazné povahy, z hlediska vnitrostátního práva, údajného závazku vyplývajícího z prohlášení od července 2002, tato prohlášení obsahují převod státních prostředků“.

65. Dále mám za to, že pokud společnosti Bouygues Tribunálu vytýkají, že nezohlednil důsledky pro veřejné finance způsobené očekávanými, jež předmětná prohlášení vytvořila na trzích, a že tak přehlédl užitečný účinek čl. 107 odst. 1 SFEU, ve skutečnosti žádají, aby Soudní dvůr znovu provedl posouzení skutkového stavu. V bodě 288 napadeného rozsudku totiž Tribunál usoudil, že „i za předpokladu, že by nedodržení případného příslibu o podpoře francouzského státu ve prospěch podniku mohlo ohrozit věrohodnost a dobrou pověst státu na finančních trzích, nic to nemění na tom, že v projednávané věci není prokázáno, že prohlášení od července 2002 obsahují konkrétní, nepodmíněný a pevný závazek ve prospěch společnosti FT, který může způsobit takové škodlivé následky“. Dále pak poznamenal, že „francouzské orgány se svým jednáním od července 2002 chtěly vyhnout právě takovým následkům tím, že zachovaly pochybnosti o povaze, rozsahu a přesných podmínkách [...] případného zásahu [francouzského státu] v budoucnosti“. Stejně tak v bodě 282 napadeného rozsudku poté, co uznal, že uvedenými prohlášeními chtěl francouzský stát aktivně ovlivňovat finanční trhy, a obnovit tak jejich

39 — Ve světle judikatury citované v bodě 47 výše, podle níž je při kvalifikaci opatření jako státní podpory na místě přihlídnout k jeho účinkům, bychom totiž mohli podmínku zapojení státních zdrojů považovat za splněnou, jestliže chování státu zatěžuje státní rozpočet tím, že ho, pokud ne právně, tak fakticky, vystavuje dostatečně konkrétnímu finančnímu riziku.

40 — Kurziva doplněna autorem tohoto stanoviska.

důvěru s cílem připravit refinancování společnosti FT, Tribunál potvrdil, že „[s]amotná skutečnost, že francouzský stát se za těchto okolností dovolával své dobré pověsti na finančních trzích, však nemůže stačit k prokázání toho, že jeho prostředky byly vystaveny riziku, které je možno považovat za převod státních prostředků“.

66. Je nutno konstatovat, že v rozporu s tím, co tvrdí společnosti Bouygues, Tribunál zohlednil možnost, že by zapojení veřejných zdrojů mohlo vyplývat z nákladů způsobených případnou ztrátou důvěryhodnosti státu pro finanční trhy, ale že ji v projednávané věci vyloučil vzhledem k tomu, že se stát nechoval způsobem, jenž by mohl jeho důvěryhodnost konkrétně ohrozit. Tento závěr se opět zakládá na skutkových posouzeních obsahu a povahy předmětných prohlášení. Vzhledem k absenci námitky výslovně se týkající zkreslení obsahu těchto prohlášení se takováto posouzení vymykají kontrole Soudního dvora.

67. Z důvodů vyložených výše se domnívám, že třetí námitka první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností Bouygues, jakož i třetí část tohoto důvodu musí být zamítnuty.

d) Závěry k prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P

68. Vzhledem k souhrnu předcházejících závěrů navrhuji, aby Soudní dvůr v plném rozsahu zamítl první důvod kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P vyplývající z pochybení při hodnocení prohlášení francouzského státu z 12. července, 13. září a 2. října 2002 coby podpor.

3. K hodnocení akcionářské půjčky jako podpory (druhý důvod kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P a druhý důvod kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

69. Svými do značné míry vzájemně se podporujícími argumentacemi společnosti Bouygues a Komise z různých hledisek popírají úvahy Tribunálu, jež ho v napadeném rozsudku vedly k učinění závěru, že Komise právně dostačujícím způsobem neprokázala existenci podpory spočívající v akcionářské půjčce poskytnuté společnosti FT francouzským státem, a ke zrušení článku 1 sporného rozhodnutí. Různé námitky a argumenty vznášené v tomto ohledu navrhovatelkami v obou kasačních opravných prostředcích budou dále přezkoumávány společně.

a) K údajnému pochybení, jehož se měl Tribunál dopustit, když požadoval prokázání striktní spojitosti mezi zvýhodněním a závazkem poskytnutí státních prostředků (první a druhá podčást první části druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P a první část druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

70. Ačkoli uznávají potřebu prokázání spojitosti mezi zvýhodněním a závazkem poskytnutí veřejných prostředků, aby bylo možno dovodit existenci státní podpory podle článku 107 SFEU, zpochybňují společnosti Bouygues a Komise přístup Tribunálu v napadeném rozsudku, který vyžaduje, aby mezi nimi existovala striktní spojitost. Takovéto podle jejich názoru zcela novátorské pojetí nejenom nenachází oporu v judikatuře Soudního dvora a Tribunálu, ale dokonce jí odporuje.

71. Posuzovaná námitka směřuje zejména proti bodu 262 napadeného rozsudku, v němž Tribunál poté, co připomněl, že zvýhodnění musí vyplývat z převodu státních prostředků, pokračoval upřesněním, že „[p]ředpokladem uvedeného požadavku spojitosti mezi zjištěnou výhodou a závazkem poskytnutí státních prostředků v zásadě je, aby uvedená výhoda *úzce souvisela s odpovídajícím závazkem*“.

zatěžujícím státní rozpočet (...)“⁴¹. Na podporu tohoto tvrzení Tribunál odkazuje na bod 21 výše uvedeného rozsudku *Sloman Neptun*, na bod 27 rozsudku *Německo v. Komise*⁴² a na bod 58 výše uvedeného rozsudku *PreussenElektra*.

72. Zkraje vyvstává otázka, co má Tribunál přesně na mysli, když uvádí, že zvýhodnění musí úzce souviset s „odpovídajícím závazkem“, nebo na jiném místě napadeného rozsudku, že musí „odpovídat rovnocennému závazku“ (bod 297) nebo také, že musí mít za „následek odpovídající snížení státního rozpočtu“ (bod 309). Podle společnosti FT a francouzské a německé vlády Tribunál pouze opakuje požadavek, aby zvýhodnění bylo poskytnuto přímo nebo nepřímo ze státních prostředků, zatímco společnost Bouygues a Komise tvrdí, že Tribunálem požadovaná souvislost jde nad rámec pouhé spojitosti a vyžaduje, aby zvýhodnění a uvolněné prostředky „vzájemně splývaly“, a to i pokud se jedná o jejich výši.

73. Ač nejsem osobně přesvědčen, že Tribunál skutečně chtěl požadovat prokázání ekvivalence peněžního vyjádření zvýhodnění a závazku, mám přesto za to, že se také neomezil na pouhé požadování dokázání existence jejich souvztáznosti, jak tvrdí především FT. Požadavek souvislosti mezi zvýhodněním a závazkem uvažovaným Tribunálem totiž tak, jak je uplatňován v napadeném rozsudku, předpokládá souvislost natolik úzkou, že určitému závazku zatěžujícímu státní rozpočet může odpovídat jen jeden předem určený druh zvýhodnění, a v důsledku toho je vyloučena jakákoli souvislost, pokud zvýhodnění a závazek nejsou stejného typu.

74. Pokud však judikatura požaduje souvislost mezi zvýhodněním a závazkem zatěžujícím veřejný rozpočet v tom smyslu, že pouze zvýhodnění poskytnutá „přímo nebo nepřímo ze státních prostředků“⁴³ nebo, která vytváří „pro stát [...] dodatečné náklady“⁴⁴, představují podpory ve smyslu článku 107 SFEU, nevyžaduje naopak prokázání striktní spojitosti mezi zvýhodněním a závazkem, jak bylo podáno Tribunálem v napadeném rozsudku. Takovýto požadavek pak zejména nepotvrzuje rozsudky uvedené v bodě 71 výše, na něž odkazuje Tribunál v bodě 262 napadeného rozsudku.

75. Jak jsem vyložil v bodě 39 výše, první z těchto rozsudků, vydaný ve věci *Sloman Neptun*, představuje významnou etapu vývoje judikatury Soudního dvora, který se jím definitivně odklonil od takového výkladu článku 92 Smlouvy, který nepovažoval veřejné financování za nezbytnou podmínku, aby opatření přičitatelné státu mohlo být kvalifikováno jako podpora. V bodě 19 tohoto rozsudku tak Soudní dvůr zdůraznil, že „pouze zvýhodnění poskytnutá přímo nebo nepřímo ze státních prostředků mohou být považována za podpory ve smyslu čl. 92 odst. 1 Smlouvy“, zatímco „zvýhodnění poskytnutá z jiných než státních prostředků“ nespádají do působnosti tohoto ustanovení. Ve věci, v níž byl vydán tento rozsudek, byla předmětem posuzování vnitrostátní právní úprava smluvních vztahů mezi některými námořními podniky a jejich zaměstnanci. V bodě 21 uvedeného rozsudku, na něž odkazuje bod 262 napadeného rozsudku Soudní dvůr konstatuje, že předmětná právní úprava vzhledem ke svému účelu a obecné systematice nesměruje „ke vzniku zvýhodnění, které by představovalo dodatečné zatížení pro stát“, a upřesňuje, že důsledky, které z ní vyplývaly zejména, pokud se jedná o ztrátu daňového příjmu, byly „této úpravě pojmově vlastní“ a „nepředstavovaly prostředek k poskytnutí určité výhody dotčeným podnikům“. Tvrzení Tribunálu, podle něhož je zapotřebí striktní spojitosti mezi zvýhodněním a použitými prostředky ve smyslu vysvětleném v bodě 72 výše, tedy není

41 — Kurziva doplněna autorem tohoto stanoviska.

42 — Rozsudek ze dne 19. září 2000 (C-156/98, Recueil, s. I-6857, bod 27).

43 — Kromě výše uvedených rozsudků *Sloman Neptun*; *PreussenElektra* a *Německo v. Komise* viz výše uvedené rozsudky *Kirsammer-Hack*; *Viscido* a další, *Ecotrade* a rozsudek ze dne 5. března 2009, *UTECA*, C-222/07, Sb. rozh. s. I-1407, popírající právní povahu coby podpory v případě obecné právní úpravy ukládající provozovatelům televizního vysílání, aby vyčlenili část svých provozních příjmů na budoucí financování kinematografie a televize, a ze dne 8. září 2011, *Komise v. Nizozemsko* (C-279/08 P, Sb. rozh. s. I-7671, bod 103).

44 — Viz výše uvedený rozsudek *Piaggio*, (body 34 a 35), a rozsudek ze dne 15. července 2004, *Španělsko v. Komise* (C-501/00, Sb. rozh. s. I-6717, body 91 a 92).

podporováno výše uvedenými pasážemi, v nichž se Soudní dvůr v podstatě omezuje na potvrzení, že zvýhodnění, jako je to, jež pro námořní podniky vyplývalo z předmětné právní úpravy, nelze považovat za poskytnuté z veřejných prostředků pouze z důvodu ztráty daňového příjmu nepřímo způsobené tím, že stát zvolil určitý způsob regulace daného sektoru.

76. Bod 58 výše uvedeného rozsudku *PreussenElektra*, taktéž citovaný Tribunálem v bodě 262 a dále v bodě 308 napadeného rozsudku, přebírá obsah bodu 19 výše uvedeného rozsudku *Sloman Neptun* a připomíná požadavek, aby zvýhodnění bylo poskytnuto „přímo nebo nepřímo ze státních prostředků“. Ve výše uvedeném rozsudku *PreussenElektra* Soudní dvůr rozhodující o předběžné otázce týkající se právní úpravy členského státu ukládající soukromým podnikům zásobujícím elektřinou povinnost vykoupit elektřinu vyrobenou z obnovitelných zdrojů energie za minimální ceny, které byly vyšší nežli skutečná hospodářská hodnota tohoto typu elektřiny, vyloučil, že by pouhé snížení daňových příjmů státu, k němuž takováto povinnost mohla vést, bylo možné považovat „za prostředek poskytování výhod výrobcům elektřiny z obnovitelných zdrojů energie k tíži státu“⁴⁵. Stejně jako ve výše uvedeném rozsudku *Sloman Neptun* Soudní dvůr k takovému závěru dospěl vzhledem k tomu, že takového snížení daňových příjmů je svou povahou „vlastní“ předmětné úpravě. Finanční náklady vyplývající z povinnosti výkupu za minimální ceny stanovené předmětnou úpravou byly tedy plně nesený soukromými podniky⁴⁶.

77. Co se konečně týká výše uvedeného rozsudku *Německo v. Komise*, tento rozsudek ani v nejmenším neuplatňuje pojetí striktní spojitosti mezi zvýhodněním a náklady zatěžujícími státní rozpočet, ale označuje za podporu situaci, která je charakterizována oddělením adresátů opatření zatěžujícího státní rozpočet – v daném případě daňové úlevy poskytované za určitých okolností investorům – a příjemců podpory nepřímo zvýhodněných investicemi stimulovanými uvedenou úlevou. Soudní dvůr v tomto ohledu vychází z analýzy účinků předmětné právní úpravy, na základě níž konstatuje, že zvýhodnění nepřímo poskytnuté podnikům dotčeným touto právní úpravou „spočívá v tom, že se členský stát vzdá příjmů z daní, které by za normálních okolností obdržel, protože takto se investorům naskytne možnost získat podíly těchto podniků za daňově výhodných podmínek“, a dále, že „vlození nezávislého rozhodnutí investorů nemá za následek přerušení vazby mezi daňovou úlevou a zvýhodněním, z něhož mají dotčené podniky prospěch, protože z ekonomického hlediska je změna tržních podmínek, z níž uvedená zvýhodnění vyplývají, výsledkem ztráty daňového příjmu na straně orgánů veřejné moci“⁴⁷. V rozporu s dříve rozebíranými rozsudky je v tomto případě snížení daňových příjmů Soudním dvorem považováno za zdroj zvýhodnění nepřímo poskytnutého podnikům dotčeným předmětnou právní úpravou, přestože za jeho vznikem stojí daňová úleva poskytnutá nikoli těmto podnikům, ale třetím osobám. Podle mého názoru z toho vyplývá široký výklad spojitosti mezi zvýhodněním a závazkem předpokládající posouzení skutečných dopadů zásahů státu, jenž nemůže podpořit restriktivní výklad podaný Tribunálem v napadeném rozsudku.

78. Kromě toho, že nemá oporu v judikatuře, trpí názor prosazovaný Tribunálem v bodě 262 napadeného rozsudku podle mého mínění přílišným formalismem, který je těžko slučitelný s uplatňováním pojmu podpora v závislosti na účincích předmětného opatření. Prokázání státní podpory by se na jeho základě mohlo stát velice obtížným, zejména kdyby se jednalo o veřejné zásahy, které se promítají do někdy velice složitých operací zahrnujících jako v projednávaném případě několik složených opatření rozložených v čase. Konečně, jak správně namítá Komise, některé typy podpor, jako

45 — Bod 62.

46 — Je také třeba poznamenat, že se oba výše uvedené rozsudky *Sloman Neptun* a *PreussenElektra* týkaly obecných vnitrostátních právních úprav určitého hospodářského odvětví, jejichž smyslem bylo, v prvním případě, zajistit konkurenceschopnost daného odvětví a v druhém případě dosažení cílů ochrany životního prostředí. Druh veřejného zásahu zde byl tedy oproti tomu v projednávaném případě velmi odlišný.

47 — V tomto smyslu viz také rozsudky Tribunálu ze dne 18. ledna 2005, *Confédération nationale du Crédit mutuel v. Komise* (T-93/02, Sb. rozh. s. II-143), a ze dne 4. března 2009, *Associazione italiana del risparmio gestito a Finco Asset Management v. Komise* (T-445/05, Sb. rozh. II-289).

například nepřímé podpory nebo podpory sociální povahy poskytované spotřebitelům upravené v čl. 107 odst. 2 písm. a) SFEU, v jejichž případě se prostředky vynaložené státem automaticky nepromítají do odpovídající podpory pro příjemce, lze jen stěží zasadit do rigidního rámce stanoveného Tribunálem.

79. Vzhledem k uvedeným důvodům mám za to, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když požadoval prokázání úzké spojitosti mezi zvýhodněním a závazkem zatěžujícím státní rozpočet, tak jak tomu bylo v napadeném rozsudku.

80. Jak vysvětlím níže, bylo tímto pochybením postiženo celé Tribunálem provedené posouzení otázky, zda má akcionářská půjčka povahu podpory.

b) K pochybení, jehož se údajně Tribunál dopustil, když odmítl uznat existenci vazby mezi zvýhodněním vyplývajícím z prohlášení od července 2002 a z oznámení z 4. prosince 2002 na jedné straně a zapojením státních zdrojů vyplývajícím z návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 na straně druhé (třetí podčást první části druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-399/10 P a první a druhá část druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10)

81. Podle společností Bouygues a Komise výklad podaný Tribunálem ohledně povahy vazby, jež musí být dána mezi zvýhodněním a užitím prostředků státu vedl k tomu, že Tribunál provedl fragmentární rozbor zásahu francouzského státu ve prospěch společnosti FT, který nevypovídá o narušení hospodářské soutěže způsobeném celkově souhrnem různých přijatých opatření. Na základě takového nesprávného přístupu Tribunál nesprávně vyloučil existenci vazby mezi zvýhodněním ve formě účinku uklidňujícího trh vyplývajícím z prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 a z oznámení z 4. prosince 2002 na straně jedné a zapojením státních prostředků poskytnutím uvedené půjčky na straně druhé.

82. Je třeba připomenout, že v bodech 262 a násl. napadeného rozsudku se Tribunál zabýval otázkou, zda zvýhodnění vyplývající pro FT z prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 a z oznámení z 4. prosince 2002, jež již dříve zjistil, skutečně plyne ze státních prostředků. Odděleně a postupně je veden takovýto rozbor i) prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 (body 268 až 289)⁴⁸, ii) oznámení z 4. prosince 2002 o návrhu akcionářské půjčky (body 291 až 298) a iii) návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 (body 299 až 231). Ve všech třech případech Tribunál dospěl k závěru o neexistenci převodu státních prostředků.

83. Pokud se jedná o oznámení z 4. prosince 2002, Tribunál v prvé řadě konstatoval, že ani Komise ani společnosti Bouygues netvrdily, že toto oznámení zahrnovalo převod státních prostředků podle francouzského správního nebo občanského práva (body 293 až 295). Jelikož však, jak sám Tribunál v bodě 302 napadeného rozsudku uznává, zapojení veřejných zdrojů konstatované Komisí ve sporném rozhodnutí vyplývá ze *zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 spolu s oznámením ze dne 4. prosince 2002*, a nikoli ze zaslání smlouvy posuzovaného samostatně, uvedené konstatování se nezdá být relevantní a každopádně není rozhodující z hlediska závěru, že Komise neprokázala zapojení státních prostředků⁴⁹.

48 — Viz body 44 až 78 výše.

49 — Ve druhé části jejího druhého důvodu kasačního opravného prostředku Komise tvrdí, že v rozporu s tím, co je konstatováno v bodě 293 napadeného rozsudku, poskytla důkazy umožňující dospět k závěru, že prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 posuzovaná jako celek představují zapojení veřejných prostředků. Dále také namítá, že sám Tribunál v bodech 303 až 305 napadeného rozsudku považoval takovéto zapojení za již implicitně zahrnuté v oznámení z 4. prosince 2002. Tyto argumenty podle mého názoru nemohou obstát. Pokud jde o první z nich, z bodu 219 odůvodnění sporného rozhodnutí vyplývá, že Komise nakonec upustila od přijetí konečného stanoviska k otázce, zda z prohlášení od července 2002 posuzovaných jako celek vyplývalo zapojení státních prostředků. Pokud jde o druhý argument, z bodu 293 napadeného rozsudku jasně vyplývá, že se Tribunál nezabýval otázkou, zda z oznámení z 4. prosince 2002 pro stát vyplýval právní závazek podle francouzského práva.

84. Následně Tribunál v bodě 296 napadeného rozsudku pokračoval potvrzením, že „[k]aždopádně může převod státních prostředků vyplývající z oznámení z 4. prosince 2002 odpovídat pouze výhodě spočívající v tam výslovně zmíněném otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur“ a že takováto výhoda, již Komise ve sporném rozhodnutí nepopsala právně dostačujícím způsobem, „je [...] odlišná od výhody vyplývající z prohlášení od července 2002, jak je uvedena ve sporném rozhodnutí“⁵⁰. V této pasáži tedy Tribunál *a priori* vylučuje, že by mohla existovat dostatečná vazba charakterizující státní podporu mezi *zvýhodněním ve formě účinku uklidňujícího* trh vyplývajícím z prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 a z oznámení z 4. prosince 2002⁵¹ na jedné straně a *zapojením státních prostředků vyplývajícím z téhož oznámení* o otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur ve prospěch společnosti FT, i pokud by bylo Komisí prokázáno, na straně druhé.

85. Z výrazů užitých Tribunálem vyplývá, že tento závěr vyplývá *vylučně* z konstatování, že není dán vztah *spojitosti* nebo *rovnocennosti* mezi zvýhodněním spočívajícím v uvedeném uklidňujícím účinku a případnou právní povinností státu přistoupit k akcionářské půjčce zmíněné v oznámení z 4. prosince 2002. Tribunál zde uplatňuje tezi již dříve diskutovanou a odmítnutou v bodech 70 až 78 výše, podle níž k prokázání existence státní podpory musí být specifikované zvýhodnění úzce spojeno s „*odpovídajícím*“ nebo „*rovnocenným*“ závazkem zatěžujícím státní rozpočet. Uplatnění tohoto pojetí *spojitosti* mezi zvýhodněním a zapojením státních zdrojů ho vedlo k vyloučení její existence v projednávaném případě, neboť zvýhodnění (účinek uklidňující finanční trhy způsobený pouhým oznámením otevření úvěrové linky ve prospěch společnosti FT) a závazek (právní závazek přistoupit k otevření zamýšlené úvěrové linky) nejsou téhož typu.

86. Z toho vyplývá, že podle Tribunálu by podporu, jejímž předmětem bylo zvýhodnění spočívající ve zlepšení podmínek refinancování společnosti FT vyplývajícím z kladné reakce finančních trhů na oznámení z 4. prosince 2002, nebylo možné potvrdit ani v případě, že by Komise prokázala, že uvedené oznámení v rozsahu, v němž zakládalo právní povinnost státu, zahrnovalo *samo o sobě* převod státních prostředků, tedy i v případě, že zvýhodnění a závazek zatěžující státní rozpočet vyplývaly z *jednoho a téhož aktu* (oznámení z 4. prosince 2002). Takovýto výsledek je však tím obtížněji pochopitelný, když sám Tribunál uznává, že oznámení dalo společnosti FT zjevnou výhodu a že toto zvýhodnění bylo přesně tím, co francouzský stát sledoval a k čemu byla předurčena všechna opatření, která následovala od července do prosince 2002, v rámci jediné podpůrné strategie ve prospěch společnosti FT.

87. Na základě předchozích úvah mám za to, že, pokud Tribunál v bodech 296 a 297 napadeného rozsudku shledal, že takováto vazba nebyla dána mezi zvýhodněním spočívajícím v účinku oznámení z 4. prosince 2002 uklidňujícím finanční trhy na jedné straně a případným převodem státních prostředků spojeným s tímto oznámením na straně druhé, bylo tomu tak na základě nesprávného výkladu významu *spojitosti*, jež musí být dána mezi zvýhodněním a zapojením veřejných prostředků. Přesto však zjištění takového pochybení samo o sobě neodůvodňuje závěr, že by napadený rozsudek měl být zrušen. V systematické zdůvodnění Tribunálu jsou totiž uvedené body 296 a 297 uváděny jen pro úplnost.

88. Po tomto upřesnění poznamenávám, že tentýž nesprávný výklad se dále promítá do dalších úvah Tribunálu.

89. Je tomu tak zejména v případě bodu 299 napadeného rozsudku, kdy Tribunál v otázce, zda s sebou zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 neslo převod státních prostředků, usoudil, že „jelikož Komise ve [sporném] rozhodnutí dostatečně neprokázala výhodu vyplývající ze smluvní nabídky jako takové, [on] tím spíše nemůže [...] dospět k závěru o existenci převodu státních prostředků souvisejícího s touto výhodou“. Jestliže však v odůvodnění Tribunálu

50 — Kurziva doplněna autorem tohoto stanoviska.

51 — Je třeba vycházet z toho, že, pokud Tribunál v bodech 296 a 297 napadeného rozsudku zmiňuje „prohlášení od července 2002“, má tím rovněž na mysli oznámení ze 4. prosince 2002.

tento závěr logicky vyplývá ze závěrů učiněných v bodech 246 až 267 napadeného rozsudku⁵², rozhodnutí Tribunálu nespojovat v této fázi případné zapojení státních prostředků vyplývající ze zaslání této nabídky s účinkem uklidňujícím finanční trhy vyplývajícím z oznámení z 4. prosince 2002, jak to učinila Komise ve sporném rozhodnutí, lze naproti tomu odůvodnit pouze na základě restriktivního výkladu spojitosti mezi zvýhodněním a zapojením státních prostředků, analyzovaného a odmítnutého v bodech 70 až 78 výše.

90. Tento výklad se dále odráží v analýze obsažené v bodech 302 a násl. napadeného rozsudku, kde se Tribunál při rozboru otázky, zda se Komisi na základě jejího „obecného přístupu“ podařilo prokázat převod státních prostředků, snažil ověřit, „zda případné zatížení státního rozpočtu, ke kterému dospěla Komise v souvislosti s oznámením návrhu akcionářské půjčky a zasláním smlouvy o akcionářské půjčce, bylo již vyjádřeno implicitně v prohlášeních od července 2002, a zda tato zátěž odpovídá výhodě, kterou Komise připisovala těmto prohlášením“. V rámci tohoto rozboru Tribunál v bodech 303 až 305 napadeného rozsudku konstatoval, že vzhledem k otevřené, nepřesné a podmíněné povaze prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 představovalo oznámení z 4. prosince 2002 „důležitý zvrat ve sledu událostí, které vedly k refinancování společnosti FT“, a uzavřel v bodě 308, že vzhledem k tomuto zvratu Komise neprávem shledala souvislost „mezi případným závazkem poskytnout státní prostředky v tomto stádiu a výhodami poskytnutými na základě dřívějších opatření, a to prohlášení od července 2002“. Podle Tribunálu „[t]aková souvislost [...] mezi prvky zakládajícími pojem podpory, pokud jde o rozdílné skutkové okolnosti, které vznikly v různých stádiích, je totiž v rozporu s požadavkem spojitosti mezi výhodou a převodem státních prostředků [...], který uznal rozsudek *PreussenElektra*“. V následujícím bodě Tribunál uvádí, že „okolnost, že prohlášení od července 2002, jakož i oznámení z 4. prosince 2002 zvýhodnila FT [...] nemá za následek *odpovídající snížení státního rozpočtu*“ a odkazuje v tomto ohledu na body 296 a 297 napadeného rozsudku.

91. Pokud se jedná o důsledky, jež Tribunál spojuje s konstatováním zvratu spočívajícího v rozdílu mezi prohlášeními z 12. července, 13. září a 2. října 2002 a oznámením ze dne 4. prosince 2002, připomínám, že jak sám Tribunál uznal mimo jiné v bodě 243 napadeného rozsudku, zvýhodnění ve formě účinku uklidňujícího finanční trhy uznané ve sporném rozhodnutí vyplývá nejenom z uvedených prohlášení, *ale též* z oznámení z 4. prosince 2002, a projevuje se tak i po uvedeném zvratu. Z toho vyplývá, že pouhé konstatování takového zvratu neumožňuje samo o sobě vyloučit spojitost konstatovanou Komisí mezi tímto zvýhodněním a zapojením státních prostředků ve fázi odeslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002.

92. Z pasáží převzatých v bodě 90 výše naproti tomu jasně vyplývá, že i v rámci rozboru souhrnu opatření vedoucích k refinancování společnosti FT tím, co konkrétně brání Tribunálu, aby uznal existenci spojitosti konstatované Komisí mezi účinkem uklidňujícím finanční trhy vyvolaným oznámením o poskytnutí akcionářské půjčky určité výše společnosti FT a zdáním o existenci této půjčky vyvolaným na trhu⁵³ na jedné straně a převodem státních prostředků spojených s realizací tohoto opatření⁵⁴ na straně druhé, je názor, že takováto vazba předpokládá striktní spojitost mezi zvýhodněním a závazkem pro státní rozpočet, tj. spojitost, která by nebyla dána v případě závazku (v projednávaném případě zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002), jenž se nepromítá do majetkové sféry příjemce ve formě zvýhodnění stejného druhu (tj. v projednávaném případě možnosti kdykoli čerpat uvedenou částku).

52 — Připomínám, že v bodě 246 napadeného rozsudku Tribunál vyloučil, že by zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 mohlo mít samo o sobě uklidňující účinek na trh podobný účinku oznámení z 4. prosince 2002, a to vzhledem k tomu, že nedošlo ke zveřejnění, a v bodech 264 až 267 konstatoval, že Komise neprokázala existenci zvýhodnění spojeného s tímto zasláním smlouvy odlišného od zvýhodnění vyplývajícího z prohlášení od července 2002 a z oznámení.

53 — Viz bod 194 odůvodnění napadeného rozhodnutí, jakož i poznámka pod čarou č. 116 téhož rozhodnutí.

54 — Přesněji řečeno „dodatkové potenciální náklady [...] způsoben[é] oznámením o poskytnutí akcionářské půjčky, spojeným s realizací předběžných podmínek pro toto poskytnutí, zdáním vyvolaným na trhu, že tato půjčka byla skutečně poskytnuta a nakonec zasláním parafované a podepsané smlouvy o půjčce ze strany ERAP společnosti FT“ (bod 196 odůvodnění sporného rozhodnutí).

93. Ze souhrnu předcházejících úvah vyplývá, že Tribunál vyloučil, že Komise v projednávaném případě prokázala převod státních prostředků, na základě nesprávného výkladu významu spojitosti mezi zvýhodněním a zapojením státních prostředků.

94. Pak ještě zbývá posoudit, zda Komise mohla ve sporném rozhodnutí správně určit vazbu mezi zvýhodněním ve formě účinku uklidňujícího finanční trhy vyvolaného mimo jiné oznámením ze dne 4. prosince 2002 a údajným zapojením státních prostředků vyplývajícím ze zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002⁵⁵.

95. V tomto ohledu se mi jeví, že pokud jde o úzce spojená opatření, jako je oznámení, že se chystá určitý zásah státu, a jeho uskutečnění (zasláním podepsané a parafované smlouvy)⁵⁶, mezi nimiž je navíc časový rozestup pouze přibližně dva týdny, pouhá okolnost, že zvýhodnění pro příjemce vyplývá z prvního z těchto opatření, zatímco zapojení státních prostředků by se pojilo s druhým z nich, nevylučuje, že mezi nimi může být dána spojitost charakterizující podporu. Vyloučit takovouto spojitost by podle mě bylo nepřiměřeným formalismem již z toho důvodu, že předmětné zvýhodnění nevyplyvá přímo z opatření, které může vést k převodu veřejných prostředků, ale spíše z publicity, jíž dal stát skutečnosti, že bude neprodleně přistoupeno k provedení tohoto opatření. Obecně se mi popírání takovéto vazby jeví jako nerespektování ekonomické reality zásahu francouzského státu při refinancování společnosti FT, neboť je nesporné, že tato společnost mohla přistoupit ke svému refinancování na trzích jedině díky opakovaným vyjádřením podpory ze strany státu v její prospěch⁵⁷, především pak díky oznámení z 4. prosince 2002, a dále, že různá opatření přijatá státem, včetně zaslání prostřednictvím ERAP návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002, který jako jediný mohl vést k zapojení státních prostředků, zapadala do téže strategie státu na podporu společnosti FT, jejichž „cílem a důsledkem celkově bylo opětovné získání důvěry trhů“⁵⁸, aby bylo umožněno refinancování společnosti FT za příznivějších podmínek.

96. Na základě souhrnu předcházejících úvah mám za to, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když na základě nesprávného výkladu čl. 87 odst. 1 ES odmítl uznat existenci vazby mezi zvýhodněním vyplývajícím z prohlášení od července 2002 a z oznámení z 4. prosince 2002 na jedné straně a potenciálním zapojením státních prostředků plynoucím ze zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 na straně druhé. Takovéto pochybení může zapříčinit zrušení napadeného rozsudku⁵⁹.

97. Ostatní důvody kasačního opravného prostředku a argumenty vznesené společnostmi Bouygues a Komisí budou stručně posouzeny v následujícím textu tohoto stanoviska pro případ, že by Soudní dvůr nesouhlasil se závěry, k nimž jsem dospěl výše.

55 — Stejně jako Tribunál nezaujímám stanovisko k otázce, zda, jak tvrdí Komise v bodě 196 odůvodnění napadeného rozhodnutí, zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce s sebou neslo zapojení státních prostředků ve formě potenciálního závazku pro státní rozpočet v rozsahu, v němž by stát „musel držet k dispozici společnosti FT prostřednictvím ERAP částku odpovídajících zdrojů“, a tedy nezávisle jak na posouzení podmínek, jimiž se tato smlouva řídila, tak i na okolnosti, že na základě ní nikdy nebylo plněno. Podotýkám přesto, že na rozdíl od tvrzení německé vlády ani francouzská vláda, ani FT nepopírají, že k zapojení státních prostředků mohlo v tomto stádiu dojít.

56 — Komise v tomto ohledu ve svém kasačním opravném prostředku hovoří o „dvou projevech téže skutečnosti, které byly navíc trhy vnímány jako jeden celek“.

57 — Z těchto vyjádření, ač vyvolávala subjektivní reakci účastníků finančního trhu, plynulo objektivní materiální zvýhodnění pro FT.

58 — Viz napadený rozsudek, bod 303.

59 — Tento závěr, stejně jako souhrn výše uvedených úvah, samozřejmě nemá vliv na posouzení otázky, zda předmětný zásah francouzského státu splňuje, či nikoli kritérium obezřetného soukromého investora v tržním hospodářství.

c) K pochybením, jichž se údajně Tribunál dopustil, pokud jde o pojem zvýhodnění vyplývajícího z poskytnutí úvěrové linky (druhá část druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

98. V rámci druhé části druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Bouygues tvrdí, že Tribunál pochybil, když ve svém zkoumání existence zvýhodnění hodnotil oznámení z 4. prosince 2002 a zaslání návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002 odděleně, ačkoli se podle nich jednalo o prvky jediného zásahu státu, které nelze zkoumat izolovaně.

99. Podle mého názoru musí být tato námitka v rozsahu, v němž jí má být zpochybněno hodnocení Tribunálu ohledně existence zvýhodnění spjatého se zasláním návrhu smlouvy o akcionářské půjčce ze dne 20. prosince 2002, prohlášena za nepřípustnou. Naopak v rozsahu, v němž kritizuje závěr Tribunálu, podle něhož neexistuje mezi „uklidňujícím účinkem vyplývajícím ze zveřejnění otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur a převodem státních prostředků na jejím základě“ dostatečně úzká vazba, se uvedená námitka kryje s námitkou vznesenou v rámci třetí podčásti první části druhého důvodu kasačního opravného prostředku zkoumanou výše společně s podobnými námitkami vznášenými Komisí.

d) K pochybení, jehož se Tribunál údajně dopustil, když pro účely zjištění nebo vyvrácení existence zvýhodnění společnosti FT nezkoumal kritérium obezřetného soukromého investora (třetí část druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

100. Ve třetí části svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku Komise v podstatě tvrdí, že Tribunál měl ověřit, tak jak to ona sama učinila ve sporném rozhodnutí, zda zvýhodnění poskytnuté společnosti FT vyplývající z prohlášení od července 2002 a oznámení z 4. prosince 2002 „bylo poskytnuto za normálních tržních podmínek nebo zda by soukromý subjekt mohl využít stejného zvýhodnění za stejných podmínek, pokud by se stát choval jako soukromý investor“. Tím, že Tribunál nepřistoupil k takovémuto zjišťování, porušil čl. 87 odst. 1 ES.

101. Tato námitka musí být podle mého názoru odmítnuta jako bezpředmětná. Z odůvodnění napadeného rozsudku totiž jasně vyplývá, že Tribunál dospěl k závěru, že Komise nesprávně vyložila pojem podpory podle čl. 87 odst. 1 ES z toho důvodu, že ačkoli právně dostačujícím způsobem prokázala existenci zvýhodnění vyplývajícího pro FT z prohlášení od července 2002 a oznámení z 4. prosince 2002, nepodařilo se jí přesto prokázat, že toto zvýhodnění vyplývalo z převodu státních prostředků. Komise však nevysvětlila, jak by případný přezkum legality metody, kterou použila při provádění testu soukromého investora, mohl Tribunál vést ke změně tohoto závěru, na němž je založeno zrušení sporného rozhodnutí.

e) K údajnému porušení článku 87 ES ve spojení se článkem 230 ES, které mělo spočívat v tom, že Tribunál nerespektoval prostor pro uvážení náležející Komisi při provádění složitých ekonomických analýz (čtvrtá část druhého důvodu kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

102. Ve čtvrté části svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku Komise v první řadě Tribunálu vytýká, že nerespektoval prostor pro uvážení, jenž jí náležel při provádění složitých ekonomických analýz při aplikaci kritéria obezřetného soukromého investora v tržním hospodářství ve sporném rozhodnutí. Tato námitka musí být rovněž odmítnuta vzhledem k tomu, že Komise nevysvětlila, jak mohl Tribunál porušit prostor pro uvážení, jehož využila při aplikaci kritéria soukromého investora, když nepřezkoumával legalitu sporného rozhodnutí v té části, v níž k jeho užití přistoupila.

103. V téže části důvodu kasačního opravného prostředku Komise Tribunálu následně vytýká, že nahradil přístup Komise svým vlastním přístupem, když provedl přezkum účelnosti sporného rozhodnutí. Jak se zdá, Komise Tribunálu konkrétně vytýká, že při prověřování existence převodu státních prostředků jako nedůvodný odmítl „obecný přístup“, ze kterého naopak Komise vycházela při aplikaci kritéria soukromého investora. Ani tento argument neobstojí. Tribunálu totiž nemůže být vytýkáno, že překročil meze kontroly legality uplatňování pojmu podpory, když mimo jiné na základě svého vlastního posouzení skutkového stavu dospěl k závěru, že i při společném posouzení souhrnu skutečností, které po sobě následovaly od července 2002, nebyl převod státních prostředků prokázán.

104. Ve zbylém rozsahu se argumenty vznesené Komisí v této části jejího druhého důvodu kasačního opravného prostředku překrývají s argumenty, které již byly vyloženy v první a druhé části téhož důvodu.

B – K údajné vnitřní rozpornosti odůvodnění napadeného rozsudku (první důvod kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

105. Podle Komise Tribunál na různých místech napadeného rozsudku rozvíjí hodnocení zkoumaných skutečností, která jsou vzájemně neslučitelná. Zvláště pak na jedné straně hodnotí společně prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 a oznámení z 4. prosince 2002, aby dospěl k závěru, že tato opatření, hodnocena jako celek, představují zvýhodnění pro FT, a na druhé straně v rozporu se svými předchozími tvrzeními shledává důležitý zvrat spočívající v rozdílu mezi těmito prohlášeními a tímto oznámením.

106. S Komisí nesouhlasím. Naopak se mi zdá, že napadený rozsudek sleduje dosti přímočarou logiku a jeho odůvodnění se mi jeví prosté rozporů tvrzených Komisí. Zvláště pak nevidím rozpor mezi tvrzením, že na jedné straně prohlášení z 12. července, 13. září a 2. října 2002 a oznámení z 4. prosince 2002, posuzovaná společně nebo zvlášť, poskytují společnosti FT totéž zvýhodnění (nebo podobné zvýhodnění) tím, že projevují záměr státu zasáhnout v její prospěch, a na druhé straně konstatováním, že tato různá opatření neposkytují stejnou míru přesnosti, pokud se jedná o vymezení prostředků, jichž má být při realizaci takovéto podpory užito, a že mají jinou povahu a význam, pokud jde o jejich způsobilost právně zavazovat stát. Stejně tak v rozporu s tím, co tvrdí Komise, nelze s ohledem na výklad podaný Tribunálem ohledně spojitosti mezi zvýhodněním a převodem státních prostředků zjistit jakýkoli rozpor mezi bodem 259 napadeného rozsudku na jedné straně, kde Tribunál dospěl k závěru, že „prohlášení od července 2002 a oznámení z 4. prosince 2002 [...] obsahovala poskytnutí výhody společnosti FT“, a bodem 296 na straně druhé, kde uvádí, že „převod státních prostředků vyplývajících z oznámení z 4. prosince 2002 [může] odpovídat pouze výhodě spočívající v tam výslovně zmíněném otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur“. Jak jsem totiž vyložil výše, tento poslední bod představuje užití takové zásady na daný případ, podle níž může být spojitost dána pouze mezi zvýhodněním a převodem státních prostředků stejného druhu, k čemuž podle Tribunálu v projednávaném případě nedošlo mezi zvýhodněním spočívajícím v účinku uklidňujícím finanční trhy vyplývajícím z uvedených prohlášení a z uvedeného oznámení na jedné straně a převodem veřejných prostředků spočívajícím v otevření úvěrové linky ve výši 9 miliard eur ve prospěch společnosti FT na straně druhé.

107. Mám tudíž za to, že první důvod kasačního opravného prostředku Komise musí být zamítnut.

C – K údajně nesprávnému vykladu sporného rozhodnutí a k jeho zkreslení (třetí důvod kasačního opravného prostředku ve věci C-401/10 P)

108. Ve svém třetím důvodu kasačního opravného prostředku Komise Tribunálu vytýká, že nesprávně vyložil sporné rozhodnutí a že zkreslil skutečnosti, na nichž byl tento akt založen. Zvláště mu pak vytýká, že v bodech 254 a 255 napadeného rozsudku shledal, že měla podrobněji provést svá posouzení a odůvodnit existenci odlišného zvýhodnění vyplývajícího z návrhu akcionářské půjčky ze dne 20. prosince 2002, zatímco podle ní z bodů 190 a 194 sporného rozhodnutí jasně vyplývá, že nikdy takovéto zvýhodnění nezohlednila, ale že vždy vycházela výhradně ze zvýhodnění spočívajícího ve znovuotevření kapitálového trhu za pro FT optimálních podmínek vyplývajících ze „zdání o existenci akcionářské půjčky vyvolaného na trhu“. Popírá dále tvrzení obsažené v bodě 247 napadeného rozsudku, podle něhož měla během ústního jednání před Tribunálem ze dne 21. dubna 2009 uznat, že měla za to, že z uvedeného návrhu smlouvy o akcionářské půjčce jako takového vyplývalo dodatečné zvýhodnění odlišné od toho, které vyplývalo z oznámení z 4. prosince 2002. V rozporu s tím, co tvrdí Komise, z odůvodnění napadeného rozsudku, a zvláště pak z jeho bodů 244 a 245, jasně vyplývá, že Tribunál zvážil v první řadě zvýhodnění vyplývající ze „zdání o existenci akcionářské půjčky vyvolaného na trhu“, jehož se Komise dovolává jako jediného ve sporném rozhodnutí zohledněného, a že pouze pro úplnost v bodech 254 a 255 zkoumal, zda toto rozhodnutí mohlo být vykládáno v tom smyslu, že Komise měla rovněž na zřeteli pozdější odlišné zvýhodnění. Za těchto okolností musí být podle mého názoru námitka vyplývající z nesprávného výkladu sporného rozhodnutí vyložená v předcházejícím bodě zamítnuta jako neopodstatněná, aniž je zapotřebí ověřovat, zda Tribunál zkreslil tvrzení Komise učiněná během ústního jednání ze dne 21. dubna 2009.

109. V rámci třetího důvodu kasačního opravného prostředku Komise mimo jiné Tribunálu vytýká, že „zkreslil [sporné] rozhodnutí a skutečnosti, na nichž je toto rozhodnutí založeno“, když poukázal na důležitý zvrat ve sledu událostí od července do prosince 2002, spočívající v rozdílu mezi prohlášením ze dne 12. července 2002 a oznámením ze dne 4. prosince 2002, „a opomněl zmínit dvě zbývající prohlášení, k nimž došlo v září a říjnu 2002“, jež podle Komise svědčí o postupné konkretizaci závazků francouzského státu vůči společnosti FT. Tato námitka musí být rovněž zamítnuta. Z bodů 303 a 304 napadeného rozsudku totiž vyplývá, že Tribunál měl za to, že oznámení z 4. prosince 2002 představovalo „důležitý zvrat“ ve sledu událostí ve vztahu *ke třem prohlášením* z července, září a října 2002 [prohlášení od července 2002‘ podle ustáleného označení přijatého Tribunálem v bodě 21 napadeného rozsudku] – jejichž povaha a význam již byly pro každé zvláště detailně zkoumány v bodech 273 až 276 napadeného rozsudku – a neopomněl tedy, jak tvrdí Komise, vzít v úvahu souhrn všech opatření, jež tomuto oznámení předcházela.

110. Ve světle všech předchozích úvah mám za to, že třetí důvod kasačního opravného prostředku Komise musí být v plném rozsahu zamítnut jako neopodstatněný.

D – K žádosti o nahrazení odůvodnění předložené Francouzskou republikou

111. Ve své kasační odpovědi na kasační opravný prostředek Komise francouzská vláda tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když v bodech 240 a 259 napadeného rozsudku označil účinky způsobené prohlášeními od července 2002 a oznámením ze dne 4. prosince 2002 za podporu ve smyslu čl. 87 odst. 1 ES před tím, než tato opatření posoudil z hlediska kritéria obezřetného soukromého investora.

112. Žádosti o nahrazení odůvodnění, s níž se francouzská vláda uvedenou argumentací v podstatě obrací na Soudní dvůr, nemůže být podle mého názoru vyhověno. V bodě 217 napadeného rozsudku totiž Tribunál potvrdil, že „použití kritéria soukromého investora nezbytně předpokládá, že opatření přijatá státem ve prospěch podniku poskytují výhodu pocházející ze státních prostředků“. V bodě 221 nejprve uvedl, že přistoupí k posouzení, zda z opatření přijatých francouzským státem ve prospěch společnosti FT plynulo této společnosti nějaké zvýhodnění a následně, zda takovéto zvýhodnění bylo

poskytnuto v souladu s kritériem soukromého investora. Nakonec v bodě 313 Tribunál prohlásil, že o důvodech a argumentech vznesených žalobkyněmi v řízení v prvním stupni ohledně legality uplatnění kritéria obezřetného soukromého investora Komisí není třeba rozhodovat. Jak připouští sama FT, nelze se za těchto okolností domnívat, že se Tribunál vyjádřil k „neoprávněné“ povaze ve smyslu čl. 87 odst. 1 ES materiálního zvýhodnění vyplývajícího z opatření přijatých francouzským státem ve prospěch společnosti FT tak, jak bylo popsáno v bodech 234 až 240 sporného rozhodnutí⁶⁰.

V – Závěry

113. Vzhledem k uvedeným důvodům Soudnímu dvoru navrhuji, aby zrušil rozsudek Tribunálu Evropské unie ze dne 21. května 2010, Francie a další v. Komise (T-425/04, T-444/04, T-450/04 a T-456/04). A dále vzhledem k tomu, že pochybení, jehož se Tribunál dopustil, dopadá na celé jím provedené hodnocení a vzhledem k tomu, že nepřezkoumal všechny žalobní důvody vznesené proti rozhodnutí Komise 2006/621/ES ze dne 2. srpna 2004 o státní podpoře, kterou Francie poskytla společnosti France Télécom, mezi nimi i důvod týkající se uplatnění zásady obezřetného soukromého investora v tržním hospodářství Komisí, považuji za vhodné, aby Soudní dvůr vrátil věc Tribunálu v souladu s prvním odstavcem článku 61 statutu Soudního dvora Evropské unie k novému projednání žaloby v prvním stupni a určil, že o nákladech řízení o kasačním opravném prostředku bude rozhodnuto později.

60 — Viz rovněž rozsudek ze dne 5. června 2012, Komise v. EDF a další (C-124/10 P, bod 89).